123 ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 5

1907

ՈՒՐԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 5 № 123

ԵՐԵՍՈՒՆ-ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16. կամ Tiflis, Rédaction „Mschak"
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ԵՐԵՔ րուբլի

Մի ամսվայ համար 1 րուբլի

ՄԵՏԱՔՍԷ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐ

Շվեյցարիայում մետաքսէ մնացորդներ մանող կամենում է յարաբերութեան մէջ մտնել այնպիսի ֆիրմաների հետ, որոնք կարող են այդ ապրանքը մատակարարել։

Առաջարկութիւնները գերմաներէն կամ ֆրանսերէն լեզուներով հասցէագրել. подъ I 5047 Lz Гаазенштейнъ и Фоглеръ, Люцернъ (Швейцарія). (առ.) 3—3

ԲԺԻՇԿ

ԳՐ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Վեներական և նորոգեց հիւանդների ընդունելութիւնը ներքին և երեխայոց հիւանդ. ամեն օր առ. 11—12 ժ., երեկ. 5—6 ժ.

Միքայէլեան փողոց, տ. Արամակլիսեանի № 67։ առ. (կ. չ. ու.) 7—10

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրական խաչակրութիւն. Վերջին տեղեկութիւններ. Ընտրութիւնները Կովկասում. Մոտալուտ սովը Փոքր-Ասիայում. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիսապաշտօնական թերթի հերքումը. Պետական Դումայի ընտրութիւնների մասին. Կուսակցութիւնների կեանքից. Կովկասագիտական կուրսերից. Թուրքերը և հայերը Ջիւանշիրի գաւառում. Տեղեկութիւններ գաւառից. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մեծ օրը մէջլիսում. Նամակ Պարսկաստանից. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Գրականդատաստանական գործ։ Կոմս Տոլստոյի նոր յօդուածը։

ԳՐԱԿԱՆ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

«Մշակի» երէկվայ և այսօրվայ համարներից մեր ընթերցողները կը ծանօթանան գրական-դատաստանական մի բնորոշ գործի հետ։

«Մշակի» խմբագրի դէմ դատ էր բացել Բաբգէն վարդապետը, թէև համոզված էր, որ խմբագիրը բոլորովին անմեղ է յարուցված գործում։

Երբ վարդապետը «Մշակի» մէջ տպած իր նամակներում յայտնում է, թէ նրա թշնամին և հակառակորդը Հերթեցեան քահանան է և թէ այդ քահանան է հեղինակը այն գրութեան, որ նկարագրում էր վարդապետին անարժան արարքներով։

Բաբգէն վարդապետը փորձեց դատի հրաւիրել Հերթեցեան քահանային, բայց յետոյ հրաժարվեց այդ քայլից և ընտրեց մի ժանգոտված և վաղուց դատապարտված միջոց գործունէութեան, այն է՝ կոչեց դատի լրագրի խմբագրին։

Եւ ինչ շահեց դրանից։

Միայն բացասական արդիւնք։

Հասարակութիւնը տեսաւ, որ Բաբգէն վարդապետը չը կարողացաւ Հերթեցեանին մերկացնել դատարանի միջոցով և որ նա ձեռնարկեց մի տգեղ գործի՝ մեղադրելով անմեղին։

Բաբգէն վարդապետը մի անգամից կորցրեց երկու դատ՝ մէկը Հերթեցեանի վերաբերութեամբ ըստ էութեան, միւսը մամուլի վերաբերութեամբ ըստ բարոյականի։

Խմբագրին մեղաւոր դուրս բերելը այսպիսի հանգամանքներում և նրան պատժի ենթարկելը միայն մի լուսաբանութիւն է այն բանի, թէ ինչ ծանր վիճակի մէջ է գտնվում լրագրական աշխատողի գործը։

Այո։ Եւ այստեղ նորից հանդէս է գալիս մեր առաջ գրական խաչակրութեան երևոյթը։

Ամեն օր խմբագրութիւնը բազմաթիւ նամակներ է ստանում գաւառներից։ Նա աշխատում է որքան կարելի է զգոյշ լինել հաղորդագրութիւնների վերաբերութեամբ և շատ անգամ հրաժարվում է տպել հետաքրքրական թղթակցութիւններ միայն այն պատճառով, որ նրանք անստորագիր են կամ ծածկանունով։ Բայց և այնպէս, յաճախ խմբագրութիւնը վստահում է մարդկանց ազնւութեան վրա և հրատարակում է նամակները։

Դառն փորձը ցոյց է տալիս, որ լինում են երբեմնապէս այնպիսի անձեր, որոնք ի չարն են գործ դնում խմբագրութեան վստահութիւնը և հաղորդում են կեղծ կամ խեղաթիւրված տեղեկութիւններ։

Որքան էլ զգոյշ լինի խմբագրութիւնը, որքան էլ տարիների փորձառութիւն ունենայ, այնուամենայնիւ նա չէ կարող խուսափել սխալներից և ազատ լինել զաւազրութիւնից։

Եւ մենք տեսնում ենք, որ թէ մեզանում և թէ արտասահմանում չարամիտ անձեր երբեմնապէս աջողեցնում են իրանց նպատակները առաջ տանել՝ խաղալով մամուլի հետ։

Սակայն իւրաքանչիւր խմբագրութիւն ամեն անգամ, երբ նա համոզվում է, որ զոհ է դարձել զաւազրութեան կամ չարամտութեան, յայտնում է այդ մասին հրապարակօրէն և այդպիսով ուղղում այն ակամայ սխալը, որի մէջ նրան գցել է չարամտութիւնը։

Կարող են գտնվել մարդիկ, որոնք կասեն, թէ «ինչ կայ, կարելի է սխալ լուրեր տպել, նոյնիսկ դիտմամբ, ապա մի համարից յետոյ յայտնել, թէ սխալվել է խմբագրութիւնը»։

Այդպէս առարկողները չը գիտեն, թէ որքան ծանր և դժուար է մի խմբագրութեան համար զեկուցանել իր սխալների մասին, և շատ քիչ խմբագրութիւններ կը գտնվեն, որոնք հաճոյք զգան այդպիսի գործերից։ Կան արդարև նաև մամուլի վատ տեսակի ներկայացուցիչներ, որոնք ապրում են կեղծիքներով և շանտաժներով. մեր խօսքը այդպիսիների մասին չէ, այլ ազնիւ մամուլի, այն մամուլի՝ որ ամենից առաւել գնահատում է ճշտակութիւնը, մաքրութիւնը և ինքը իր կողմից նպաստում է կեղծողների և զաւազրների մերկացվելուն։

Ահա մի այդպիսի դէպքի առաջ էինք կանգնած մենք և ներկայումս։ Մեր դէմ դատ էր բացել նա, ով ամենամեծ դիւրութիւններ էր ստացել մեզնից իր հերքումները և բողոքները զետեղելու, ով մեծագոյն չափով պաշտպանութիւն էր գտել մեր խմբագրութիւնից իր յարուցած գործում։

Մի ժամանակ Գ. Արծրունուն մի սխալ լուր էին հաղորդել Բագուից մի մեծատան մահվան և նրա թողած կտակի մասին։ Բանից դուրս եկաւ, որ լուրը կեղծ է եղել և չարամտութեամբ կազմված։ Ի՞նչ կարող էր անել «Մշակի» խմբագիրը։ Նա յայտնեց իր վիշտը եղած սխալի համար և մորակեց անյայտ սրիկային։ Եւ ոչ ոք չը մտածեց դատ բանալ խմբագրի դէմ։ Եւ անշուշտ եթէ այդպիսի մի դատ բացվէր, դա կը լինէր մի փքբրոգութիւն, մի անարժան փարմունք։

Մենք մի քանի անգամ ճաշակեցինք դատն բաժակը և անմեղ տեղը դատի կանչվեցինք, միշտ էլ համարելով այդպիսի դատերը անկարելիութիւն ազնիւ հասարակութեան մէջ։

Այդ անկարելիութիւնը այսօր հնարաւոր է դարձել մի նոր դէպքով, որպիսին է վերջին գրական-դատաստանական գործը։

Ներկայ դէպքը մեր առաջ գրական խաչակրութեան արտայայտութիւններից մէկն է, և մենք, տարիներ շարունակ նրա ծանրութեան տակ լինելով, այժմ էլ պատրաստ ենք տանելու այդ ծանրութիւնը, դնելով հասարակութեան դատաստանի առաջ այն դէպքերը, որոնք առիթ են դառնում այդ արտայայտութիւնների երևան գալուն։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բաթում, 2 հոկտեմբերի

Թիւրքիայից եկող գաղթականների թիւը 500-ից աւելի է, որոնք Ամերիկա գնալու մտադրութեամբ դուրս են գալիս հայրենիքից, սակայն, դժբաղդաբար, խօլերայի պատճառով նաւերը ճանապարհորդներ չեն ընդունում, և այդ պատճառով գաղթականները գտնվում են ծայրայեղ թշուառութեան մէջ։

Բալախանի, 1 հոկտեմբերի

Մանթաշեանի բանւորների կացարանում այս գիշեր պատռվեց Ռոտշիլդի գազի խողովակը, հրդեհը միաժամանակ ամեն կողմ պատեց, և տախտակէ կազարման բռնկվեց հրեղէն լեզուներով. ազատվելու հնար չը կար. ցերեկվայ աշխատանքից յետոյ յոգնած բանւորները իրանց տեղաշորերի մէջ ենթարկվեցին մի չը տեսնված սարսափի. յուզմունքը անօրինակ էր։ Զոհերը այնպէս են այլանդակված, որ նկարագրել դժուար թէ աջողվի. երկուսը մեռած են, իսկ 15 հոգուն ծանր դրութեան մէջ՝ հասցրել են հիւանդանոց. բոլորը գիւղացիներ են և մեծ ընտանիքի տէր, որոնց դրութիւնը աներևակայելի վիշտ է առաջացնում։

Ա. Զանեան

Գանձակ, 3 հոկտեմբերի

Կողոպտիչների մի խումբ ներս խուժեց „Надежда" ընկերութեան գրասենեակը, յափշտակեց գանձարկղում եղած մօտ հազար րուբլին և արագութեամբ անյայտացաւ։

Տեղումս, ռուսական ալիւրից թխած հացի 1-ին տեսակի ֆունտը ծախվում է 4 կոպէկով, 2-րդ տեսակը՝ 3 կոպ.։ Խաղողի պուդը՝ 30 կոպ., ֆունտը՝ 1 կոպ., ամենալաւ միսը՝ 10 կոպ., ճուտը՝ 10 կոպ.։ Գօրիում հացի ֆունտը ծախվում է 4 և 3 կոպէկով։

Քութայիս, 3 հոկտեմբերի

Ձերբակալվեց Կվիրիլի գանձատան կողոպտման մեղսակից ուսուցիչ Ստեփանեանը, որ սեպտ. 26-ին փախել էր բանտից։ («Հ. Գ.»)։

Բաթում, 2 հոկտեմբերի

Այսօր, կէսօրից յետոյ ժամը $1^1/_2$-ին, Միխայլօվսկի միջնափողոցում հինգ չարագործներ, ազգով վրացի, մահվան սպառնալիքի տակ կանգնեցնել տուին մի կառք, որի մէջ նստած էր Մանթաշեանի կասսան տանողը և, ատրճանակի մի քանի կրակոցով օդի մէջ, փող պահանջեցին նրանից։ Կասսատարը տուեց իր ունեցած 1300 ր. փողը և 2500 ր. բանկային չէկը։ Չարագործները չորս ուղղութեամբ փախան։ Հետամտութեան ժամանակ տեղի ունեցաւ խիստ հրացանաձգութիւն։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց մէկին, իսկ մնացածները փախան, որոնց մէջ նաև փող տանողը։

Թաւրիզ, 3 հոկտեմբերի

Ուրմիի շրջակայքից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն. թիւրքերը գրաւելով Ուշնուէն, մտնում են Դիլմանին։ Նրանք ըստ երևոյթին վճռել են ձմերել այդ տեղում։

(«Ս. Թղթ.»)

Լօնդօնի „Daily Cronicle" լրագրին հաղորդում են Պարիզից, որ ֆրանսիական կառավարութիւնը համաձայնվել է այժմ 1300 միլիօն րուբլի ռուսական փոխառութիւն բաց թողնել։

Փոխառութիւնը պիտի կատարվի «օտաւորապէս առաջիկայ գարնանը։

Կոկօվցեվին չէ աջողվել այնուամենայնիւ համոզել ֆրանսիական կառավարութեանը օժանդակիչ փոխառութիւնը բաց թողնելու անմիջապէս, թէև դրա ապահովութեան համար խոստացված է եղել ռուսական երկաթուղիների հսկողութիւնն ու շահագործումը յանձնել ֆրանսիական բանկիրների ընկերութեանը։

Կլեմանսօն և Կայօն պատասխանել են իբրև թէ, որ այդպիսի մի քայլ իբրապէս համահաւասար կը լինէր արտասահմանեան վարկագրված փոխառութեան։ („Т.")։

Հաագա, 4 հոկտեմբերի

Կոնֆերէնցիայի հոկտ. 3-ի ընդհանուր նիստում նախագահ Նէլիդօվը յանձնեց Կայսրի շնորհակալութիւնը կոնֆերէնցիայի ուղարկած ողջոյնի համար։ Կայսրը ջերմ կերպով հետաքրքրվում է կոնֆերէնցիայի աշխատանքներով և միշտ պատրաստ է ապագայում իր աջակցութիւնը ցոյց տալ այն խնդրի իրականացման, որի նախաձեռնողն է նա։

Եզրակացութիւնների արձանագրութիւնների ստորագրութիւնը տեղի կունենայ ուրբաթ կամ շաբաթ օրը։

(«Հավաս» և «Րէյտէր»)

Պետերբուրգ, 4 հոկտեմբերի

Բարձրագոյն անուանական ուկազներով հրամայված է Պետերբուրգի, Մոսկվայի, Կիէվի, Օդեսսայի և Ռիգայի կողմից Պետական Դումայի անդամների ընտրութիւնը կատարել հոկտեմբերի 17-ին։ Իսկ եթէ առաջին ընտրութիւններին հնարաւոր չի լինի ընտրել սահմանված թւով անդամներ, այն ժամանակ նոյն քաղաքների կողմից լրացուցիչ ընտրութիւնները կատարել հոկտեմբերի 23-ին։ Տօբօլի և Ենիսէյսկի նահանգների նահանգական ընտրողական ժողովներում, Ուրալեան կոզակների զօրքի ստանիցաների կողմից պատուիրակների ընտրողական ժողովում—Դումայի անդամների ընտրութիւնը կատարել հոկտեմբերի 25-ին։

(«Հ. Գ.»)

Պետերբուրգ, 4 հոկտեմբերի

Ներքին գործերի մինիստրութեան մատակարարական բաժինը մտադիր է մինիստրութեան 1908 թւի նախահաշուի մէջ մտցնել արտակարգ գումարների թւում—7,732,000 րուբլի՝ այս տարի կարկուտից և անբերրութիւնից վնասված շինական ազգաբնակութեան մատակարարական օգնութիւն ցոյց տալու համար։ Ներկայումս պարզվել է, որ օգնութեան կարօտ են Կիէվի, Վօլինսկի, Խէրսօնի, Մօգիլեվի, Մինսկի, Տաւրիչեսկի, Պսկօվի, Կալուգայի, Օրլօվի, Վիտէբսկի, Կազանի, Վօրօնէժի, Չերնիգօվի, Սմօլենսկի, Վեատսկի, Օրենբուրգի, Նովգօրօդի, Տօբօլի, Սամարայի նահանգները և Անդրբայկալեան շրջանը։ («Հ. Գ.»)։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Ախալքալաք։ Սեպտեմբերի 27-ին տեղի ունեցաւ Պետական Դումայի պատուիրակի ընտրութիւն. ընդհանուր ընտրողների քանակն էր 698 հոգի, որից մասնակցել են ընտրութիւններին 163 հոգի։ Ձայների առաւելութեամբ ընտրվեց քաղաքային ուսուց. պ. Յովհաննէս Մեծատուրեանը։

ՄՈՏԱԼՈՒՏ ՍՈՎԸ ՓՈՔՐ-ԱՍԻԱՅՈՒՄ

Թիւրքիայի զանազան կողմերից ստացված նորագոյն լուրերը չափազանց անմխիթար գոյնով են ներկայացնում երկրի վիճակը։ Հացի պակասութիւնը և թանգութիւնը սարսափելի աստիճանի է հասել։ Առանց այն էլ ամեն կողմից զրկված ժողովուրդը հացի պակասութիւնից անտանելի նեղութիւն է կրում։ Այս հանգամանքն արդէն առիթ է տուել ժողովրդական նոր յուզմունքների։ Երզրումում, ուր ամենից առաջ արձագանք է գտնում ամեն մի ժողովրդական զգացմունք, բանն այնտեղ է հասել, որ քաղցած ժողովուրդը յարձակվել է ցորենի վաճառականների վրա և նրանցից երկուսին—մէկը թիւրք, միւսը հայ—իր սեփական դատաստանով մահվան պատժի է ենթարկել։ Հացի թանգութիւնը զգալի է նոյնիսկ Կ. Պոլսում։ Իբրև այս վիճակին դարման տանելու համար թիւրք կառավարութիւնը մի շարք որոշումներ է տուել։

1) Արգելել է ցորենի արտահանութիւնը ամբողջ երկրում, ոչ միայն արտասահման, այլ նոյնիսկ Արևելեան Ռումէլիա և Բուլգարիա, որոնք անուանապէս դեռ ևս օսմանեան երկիր են համարվում։

2) Կ. Պոլիս ներմուծված ցորենից մաքսը վերացվել է բոլորովին, իսկ օտար ալիւրից, փոխանակ $11^0/_0$-ի, պէտք է այսուհետև միմիայն 6 տոկոս մաքս առնվի։

3) Գաւառներից Կ. Պոլիս ուղարկված ցորենի և ալիւրի վրա ներքին տուրքը, որ արժէքին $2^0/_0$ է, նոյնպէս պիտի չառնվի, և այլ մի քանի աննշան միջոցներ։

Կ. Պոլսում ցորենի և ալիւրի վաճառականները մեծապէս օգտվել են այս արտօնութիւններից, իսկ հասարակ ժողովուրդը դարձեալ տառապվում է հացի թանգութիւնից։

Ցորենի արտահանման վրա դրված արգելքը հազիւ թէ իրական օգուտ բերէ, որովհետև առանց այն էլ այս տարի հունձի սակաւութեան պատճառով Թիւրքիայում աւելորդ, արտահանելի ցորեն շատ քիչ կար։ Իսկ ալիւրի մաքսի 11 տոկոսից (արժէքի) 6 տոկոսի իջեցնելը նոյնպէս առանձին ազդեցութիւն չէ արել։ Թիւրք կառավարութեան գլխաւոր ուշադրութիւնը ուղղված է մայրաքաղաքի վրա, իսկ գաւառների մասին բնաւ հոգ չէ տարվում, թէև գաւառները՝ մանաւանդ տաճկական Հայաստանը և առհասարակ Փոքր Ասիան՝ անհամեմատ աւելի դառն կարօտութեան մէջ են։ Այս մասին շատ տխուր տեղեկութիւններ են հաղորդում եւրոպական լրագիրները։ Ահա թէ ինչ է հաղորդում ի միջի այլոց «Թայմզի» թղթակիցը Կ. Պոլսից սեպտեմբերի 30 թւով.

«Ստացված բոլոր տեղեկութիւններից երևում է,—գրում է նա,—որ երկրի շատ կողմերում ժողովուրդը արդէն սոսկալի կերպով տառապվում է, և դժուար է երևակայել, թէ ինչպէս պիտի կարողանայ այս ձմեռն անցկացնել։ Նոյնիսկ համեմատաբար աւելի բարեյաջող տարիներում Փոքր-Ասիայի նէքաւորութեան ծայրն հասած ժողովրդի մէջ ցրտից և սովից մահացողներ միշտ անպակաս են եղել։ Մի վստահելի աղբիւրից, Կեսարիայից հաղորդում են, թէ միմիայն այս նահանգում անցեալ տարի հարիւր հոգի են մեռել։ Այս դէպքը շատ լաւ ցոյց է տալիս, թէ մահացութիւնը ինչ սոսկալի չափեր պիտի ընդունի այս ձմեռ այնտեղի գիւղացիների մէջ, երբ մօտալուտ սովը վրա հասնի»։

Միթէ մեր ժողովուրդը օգնութեան ձեռք պիտի չը մեկնէ անտանելի կարօտութեան մէջ գտնվող իր թիւրքահայ ազգակիցներին։ Ձմեռը մօտենում է, սովը նոյնպէս։ Օգնենք, որքան կարող ենք։ «Մշակը» արդէն յայտնել է, որ պատրաստ է ընդունել այդ նպատակի համար ուղղված նուիրատուութիւնները և տեղ հասցնել։

Սարուխան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՍԱՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

«Русь» լրագրի սեպտեմբերի 22-ի համարում հաղորդված էր. «Կովկասի Փոխարքան, որ իր ժամանակին միջնորդութիւն էր յարուցել մի միլիօն րուբլի բաց թողնելու՝ Կովկասի կարօտեալ ազգաբնակութեանը բժշկական-մատակարարողական օգնութիւն հասցնելու նպատակով և փոխանակ մի միլիօնի ստացել էր 140 հազար րուբլի միայն, այժմ տեղեկացնում է մինիստրութեանը ի գիտութիւն, որ նա այդ բաց թողնված գումարի համարեա կէս մասը կարող է վերադարձնել մատակարարողական կոմիտէտին՝ կարիք չը լինելու պատճառով»։

«Россія» պաշտօնական թերթը, առաջ բերելով այդ տեղեկութիւնը, յայտնում է, որ նա իր մէջ պարունակում է անճըշ-

տութիւններ։ Ո՛չ ներքին գործերի մինիստրութիւնը, ոչ էլ անբերրիութիւնից փասուած տեղերի ազգաբնակութեանը բժշկական-մատակարարողական օգնութիւն հասցնող կենտրոնական կոմիտեը այդպիսի միջնորդութիւն չեն ստացել կովկասեան Փոխարքայից մի միլիօն րուբլի Կովկասի ազգաբնակութեանը բժշկական-մատակարարողական օգնութիւն հասցնելու համար։ Իրողութիւնն այն է, որ ներկայ տարվայ մայիսի 7-ին կայացած կենտրոնական կոմիտեի նիստում հրաւիրված էին զեկուցում կարդալու Պետական Դումայի Կովկասի պատգամաւորներ՝ 2-րդ Պետական Դումայի անդամ Ս. Խ. Տէր-Աւետիքեանն և Մ. Ս. Շախտախտինսկին Կովկասի մի քանի նահանգների գիւղական ազգաբնակութեան մատակարարողական կարիքների քանակի մասին, որպիսին լրացնելու համար, զեկուցանողների հաշուով, անհրաժեշտ էր բաց թողնել մօտաւորապէս 200—250 հազար րուբլի կրեդիտ։ Այդ խնդիրը քննելով կոմիտեը՝ հնարաւոր գտաւ յիշեալ կարիքների համար յատկացնել միայն 140 հազար րուբլի, որը և յետոյ ուղարկվեց Փոխարքային կարգադրելու։ Վերջապէս, սեպտեմբերի 19-ին, կոմիտեի տուած այն հարցապնդմանը, թէ յիշեալ յատկացված գումարից որքան է մնացել առանց գործադրելու, Փոխարքան հեռագրով տեղեկացրեց կոմիտեին, որ բժշկական-մատակարարողական նպատակով իրան բաց թողնված այդ գումարից,—որից և նա նահանգներին միջոցներ է յատկացրել,—իսկապէս, Թիֆլիսի, Գանձակի և Երևանի նահանգների ազգաբնակութեան կարօտեալներին բժշկական-մատակարարողական օգնութիւն հասցնելու համար ծախսված է ընդամենը 84,635 ր. 14 կ., իսկ մնացեալ 55,364 ր. 86 կ., որ համարվում է իբրև ազատ մնացորդ, կոմիտեի կարգադրութեան տակ կը դրվի։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

— Ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ ներկայումս կայ մի յատուկ ոչ-պաշտօնական ատեան, որը զբաղվում է ընտրողական գործերով։ Այդ ատեանի հետ անմիջական կապ ունեցող անձանց կարծիքը այն է, որ առաջիկայ Դումայում խոշոր կենտրոն կազմող կուսակցութիւն չէ լինելու։ Չափազանց զօրեղ է լինելու աջակողմեան թևը, նրանից զօրեղ ձախակողմը, իսկ կենտրոնը կը լինի թոյլ։ Ձախակողմեան պատգամաւորներ կուղարկեն այն բոլոր նահանգները, ուր հողատէրերը ճնշող մեծամասնութիւն չեն կազմում նահանգական ժողովներում։ Սարատովի և Կազանի նահանգները, որոնք առաջին երկու ընտրութիւններին ուղարկեցին ձախակողմեաններ, այս անգամ, հաւանօրէն, կը տան չափաւորներ և կադետներ։ Ինչպէս հաղորդում են «У. Р.» լրագրին, կաբինետի անդամները գոհ են, որ Ստախովիչն ու Շիպօվը չեն ընտրվել։

— Բիւրօկրատական շրջաններում շատ են ուզում, որպէսզի Միլիւկովը Դումայի անդամ ընտրվի։ («У. Р.»)

— «Слово» լրագրի ասելով, այժմ արդէն յայտնի է, որ ժողովրդական ազատութեան կուսակցութեան առաջադրած ընտրողական ցուցակին ձայն են տալու հետևեալ ազգային կազմակերպութիւնները. 1) էստլանդական, 2) մուսուլմանական, 3) պրոգրեսիվ գերմանական և 4) ֆիննական խմբակները։ Նոյն դիտաւորութիւնն ունեն հրէական լիազօրութեան ձգտող միութիւնը և լեհական ընտրողները։ Արհեստակցական կազմակերպութիւններից ձայն են տալու նրանց՝ 1) բանկային հաստատութիւնների և ապահովագրական ընկերութիւնների ծառայողների միութիւնը, 2) գործակատարների ընկերութեան մի մասը և ուրիշ մի քանի միութիւններ ու անկուսակցական ինտելիգենտական ընկերակցութիւններ։

— Նահանգապետի առաջարկութեամբ Պետերբուրգի գաւառական ընտրողական մասնաժողովը Վ. Մ. Հեսսենին հանել է ընտրողական ցուցակից։ Հեսսենը կադետների կուսակցութեան ամենահաւանական թեկնածուն էր Պետական Դումայի անդամութեան համար։ («Р. В.»)

— Պետերբուրգի դատաստանական պալատը ոչ մի հիմք չէ գտել Վօդովօզին պատասխանատուութեան ենթարկելու համար։ Այդ պատճառով աշխատաւոր խմբակը սեպտեմբերի 27-ին որոշել է դնել նրա թեկնածութիւնը Պետերբուրգում, իսկ եթէ ինչ-ինչ պատճառներով այդ անկարելի լինի, առաջարկել Լուտուգինի թեկնածութիւնը։ («У. Р.»)

— Հոգևոր կոնսիստորիան գրաւոր կերպով յայտնել է Գրիգոր քահ. Պետրովին, որ նա իրաւունք չունի իբրև ճառախօս հանդէս գալ նախընտրողական ժողովներում։ Կոնսիստորիան առաջարկում է նրան յափշտակվելու համար գնալ արտասահման։ («У. Р.»)

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

— Ռուսաց սօց.-դեմօկրատական կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտեը իր վերջին նիստում որոշել է հրատարակել մի թերթիկ, որտեղ բանուորներին մատնանշված կը լինի տնտեսական տերրորի և էքսպրօպրիացիաների վնասակարութիւնը ազատագրական շարժման համար։ («Р. В.»)

— Սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութեան Պետերբուրգի կոմիտեը առաջարկել է արհեստակցական միութիւններին համաձայնեցնել սօցիալիստական կուսակցութիւնների և արհեստակցական միութիւնների գործողութիւնները, փոխադարձաբար տեղեկութիւններ տալ իրար, որոշ դէպքերում խորհրդակցել իրար հետ և ընտրել սօցիալիստական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներին միութիւնների վարչութեան և շրջանային կոմիտեների անդամ։ Այդ առիթով ամենախոշոր արհեստակցական միութիւններից մէկի վարչութիւնը, համաձայնվելով առաջին երեք առաջարկների հետ, անյարմար գտաւ, որպէսզի սօցիալիստ կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները մտնեն արհեստակցական միութիւնների վարչութիւնների ու շրջանային կոմիտեների կազմի մէջ։ Մերժելու պատճառը այն է, որ այդպիսի մի ներկայացուցչութիւն կարող է զանազան կուսակցութիւնների ու նրանց ֆրակցիաների միջև եղած պառակտումներն էլ ներմուծել արհեստակցական միութիւնների կազմակերպութիւնների մէջ։ Բացի դրանից մասսաները այդ բանի վրա կը նայէին որպէս խախտումն միութիւնների անկուսակցականութեան, իսկ այդ հանգամանքը վնասակար ազդեցութիւն կունենար արհեստակցական շարժման վրա։ («Рѣчь»)

— Վարշավայից «Б. В.»-ին հեռագրում են, որ ոստիկանական ագենտներին աջողվել է երևան հանել լեհական սօց. կուսակցութեան ֆրակցիայի բիւրօն։ Գտնվել են մեծ քանակութեամբ անցագրեր, անցագրերի լանկներ և կնիքներ։ Գտել են կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտեի բիւրօյի կնիքները, գրագրութիւններ և արգելված գրականութիւն։ Կալանաւորվել են 4 հոգի։ Կան հետքեր, որի շնորհիւ լեհական սօցիալիստ կուսակցութեան բոլոր կազմակերպութիւնները կարող են ոչնչանալ։

— Ինչպէս յայտնի է, մօտիկ ապագայում տեղի է ունենալու կադետների համակայսերական համագումարը։ Այդ համագումարին մասնակցելու համար Մոսկվայի կոմիտեին վերապահված է 30 տեղ, որոնք բաժանվում են հետևեալ կերպով. 5 տեղ Մոսկվայի կոմիտեին, 16-ը՝ շրջանների ներկայացուցիչներին, 3-ը՝ բարձրագոյն դպրոցներին (համալսարանին, ինժեներական դպրոցին և կանանց բարձրագոյն կուրսերին), 3-ը՝ հրէական, լեհական և մուսուլմանական ֆրակցիաներին, 1-ը՝ բանուորական այն ներկայացուցչին, որ գործում է սահմանադիր-ռամկավարների կուսակցութեան շրջաններում, և 1-ը՝ արհեստաւորներին։ («У. Р.»)

— Սօցիալ-դեմօկրատների հաւանական պառակտման մասին վերջին ժամանակներս տարածված լուրերը, «У. Р.» ասելով, անհիմն են։ Քաղաքական կեանքի փոխված պայմանների շնորհիւ՝ ֆրակցիաների լարված յարաբերութիւնները օրըստօրէ մեղմանում են։ Բացի դրանից ազգային սօց.-դեմօկրատական կազմակերպութիւնների պաշտօնապէս միանալը բաւականաչափ թուլացնում է կուսակցութեան ռուսական մասի կռիւը։ Փոքրամասնականները, որոնք ներկայ պայմաններում իրանք կարող էին պառակտման նախաձեռնող լինել, բաւականութեամբ նկատում են իրանց տակտիկական լօզունգների յաղթութիւնը, չը նայելով որ մեծամասնականները գերակշռող են հանդիսանում կուսակցական հաստատութիւնների մէջ և յոյս ունեն «օրգանական աշխատանքների» միջոցով վերականգնել սերտ համերաշխութիւնը նրա շարքերում։ Պլեխանովի դէպքին այլ ևս մեծ նշանակութիւն չեն տալիս նրանք։

ԿՈՎԿԱՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐԻՑ

Ստ. Մալխասեանց չորրորդ դասախօսութեան նիւթն էր հայ լեզուի ծագումը և այն տեղը, որ նա բռնում է հնդկա-եւրոպական լեզուների շարքում։

Լեզուագիտութիւնը ենթարկվեց մնացած գիտութիւնների վիճակին՝ անցնելով մարդկային աշխարհայեցողութեան աստուածաբանական շրջանը, մի շրջան, որ տևեց գրեթէ մինչև XVIII-րդ դարի վերջը։ Աստուածաբանական տեսակէտը, ի հարկէ, անպտուղ պիտի անցնէր գիտութեան համար, ուղղելով նրան սխալ ճանապարհով։ Եւ այդ շրջանում նոր զարգացող հայ գիտութեանը, յանձին Մխիթարեանների, հայ լեզուի ծագմանը ճգնում է տալ աստուածախօս բնաւորութիւն։ Այս կարծիքը առաջին անգամ յայտնեց գերմանացի Յովհաննէս Շրէդերը իր հայ լեզուի քերականութեան մէջ (1711 թւին), որ լայնացրին և ապացոյցներով ամրապնդեցին Մխիթարեան գիտնականները՝ հ. հ. Ինճիճեանը և Չամչեանը...

Յայտնի է, որ Ֆրանսիական յեղափոխութեան շրջանում Նապոլէոնական արշաւանքը դէպի Եգիպտոս ունեցաւ գիտնական մեծ հետևանք. գտնվեցին և կարդացվեցին եգիպտական նշանագրերը։ Միւս կողմից՝ անգլիացիների տիրապետութիւնը Հնդկաստանի վրա նպաստեց հնդիկների հնագոյն սրբազան լեզուի (sanskrit) ուսումնասիրութեան, այն լեզուի, որով գրված են վեդաները և քիչ յետոյ ազգային վիպասանութիւնը՝ Մահաբհարատան, Ռամայեանին և այլ ճոխ գրականութիւնը։ Երբ այդ լեզուն գտնվեց Եւրոպայի համար, գիտնականների աչքին բացվեց մի նոր, հրաշալի տեսարան. այնքան ահագին և ակնյայտ նմանողութիւն կար այս հնագոյն լեզուի և եւրոպական լեզուների միջև, նմանողութիւն և բառերի, և քերականական ձևերի, մի երևոյթ որ չէր կարելի բացատրել պատահականութեամբ։ Անհեթեթ կը լինէր գիտնականներին կարծել, թէ հնդկացիք այդ հնագոյն շրջանում, քանի հազար տարի Քրիստոսի ծննդից առաջ, իւրացրել են եւրոպացի ազգերի նախահայրերի լեզուն, կամ եւրոպացիք անցել են Հնդկաստան, սովորել նրա լեզուն և փոխադրել իրանց հայրենիքը։ Միակ գիտնական և հնարաւոր բացատրութիւնը, որ կարող է լինել, այն է, որ այդ լեզուները ազգակից են, և որ խոր անցեալում այժմեան եւրոպական ազգութիւնների պապերը և հնդիկները խօսում էին մի ընդհանուր լեզուով, և յետագայ կեանքում, բնակած վայրերի կլիմայի, տնտեսութեան, քաղաքական և այլ ազդեցութիւնների շնորհիւ գոյացել են զանազան ինքնուրոյն լեզուներ։

Եւ ահա բացվեց լայն ասպարէզ լեզուագիտութեան համար։ Ազգութիւնների եղբայրութիւնը այլևս լոկ խօսք չէ, և Եւրոպայի, Առաջաւոր Ասիայի, Պարսկաստանի և Հնդկաստանի ազգութիւններն իսկ որ եղբայրներ են եղել, խօսել են երբեմն մի նախալեզուով։ Լեզուագէտների այս եզրակացութիւնը իսկ որ եկան հաստատելու այլ գիտնական ուսմունքներ՝ մարդաբանութիւնը, հնագիտութիւնը, միֆօլօգիան և ֆօլկլօրը...։

Տասն և իններորդ դարի երկրորդ կէսին (1852 թ.) հրատարակվում է Բերլինի համալսարանի արևելագիտական բաժնի ուսուցչապետ Ֆրանց Բոպպի հռչակաւոր «Համեմատական քերականութիւնը»՝ պտուղ քսանամեայ աշխատանքի և հետևանք նախորդների գանձած պաշարների։ Այս պատմական և հոյակապ աշխատութեան մէջ Ֆ. Բոպպը համեմատել էր հին եւրոպական լեզուների քերականական ձևերը (սանսկրիտ, զենդ, հայ, յոյն, լատին, լիտովերէն, հին սլաւերէն, գոտերի և գերմանացիների լեզուներ) և յանգել էր այն եզրակացութեան, թէ այդ լեզուները միմեանց ազգակից են ոչ միայն բառերի կազմով, այլ և քերականական ձևերով, յետոյ՝ որ ըստ էութեան զանազանագոյն քերականական ձևերը, հոլովների, խոնարհումների մէջ եղածները, արմատօրէն միմեանց նման են և բացատրվում են իբրև ինչ-որ արդէն անհետացած նախալեզուի սկզբնական քերականական ձևերից առաջացած փոփոխութիւններ։ Ֆ. Բոպպի այս երկասիրութիւնը վաստակեց նրա համար հնդկա-եւրոպական լեզուների համեմատական քերականութեան հիմնադրի փառքը։

Ինչպէս տեսանք, Ֆ. Բոպպի «Քերականութեան» մէջ մտցված էր և հայ լեզուն՝ հնդկա-եւրոպական լեզուների շարքում, և դասախօսը այս դրութիւնը հաստատելու համար բերաւ բազմաթիւ օրինակներ, վերցրած Հիւբշմանի «Հայկական էտիմօլօգիա»-ից, որ մենք ակամայից բաց ենք թողնում։

Եթէ մեր առաջ երևակայենք մի ծառ ութ մեծ ճիւղերով, նրա արմատը կը լինի հնդկա-եւրոպական նախալեզուն, իսկ ճիւղերը՝ հնդ, իրանական, սլաւօնական, կելտական, գերմանական, իտալիական, իլլերիական և յունական լեզուները իրանց երբեմն շատ շիւղերով։ Օրինակ, իրանական ճիւղը տուել է այս շիւղերը—լեզուները՝ արիական, զենդ, պահլեվի, փարսի, պարսկերէն, քրդերէն, բակտրիական, օսերի և այլ լեզուներ։ Ապա այստեղ ո՞ր տեղն է բռնում հայ լեզուն, ո՞ր խմբին է պատկանում։ Դա, ի հարկէ, կը տար լեզուի արմատների ու հնչիւնների ուսումնասիրութիւնը, մի գործ, որին ձեռնարկեցին եւրոպացի բազմաթիւ գիտնականներ։ Դրանցից մի քանիսը յատկացրին նրան իրանական խմբին, նրա արիական շիւղին, այսինքն զենդի, պահլեվի, փարսի, նոր պարսկերէնի և քրդերէնի շարքում։ Այդ եզրակացութիւնը հիմնւում էին բազմաթիւ բառերի վրա, որ ընդհանուր են հայ և յիշեալ լեզուներին։ Բազմաթիւ օրինակներից դասախօսը բերում է մի քանիսը, «վ» տառից սկսվողներից. վագր, վազել, վահան, վաճառ, վանել, վանք, վատ, վարազ, վարդ, վարժ, վարձ, վարունկ, վարս, վեհ, վէմ, վիշապ, վիճակ, վիրաւ, վկայ, վճար, վճիռ, վճիտ, վաս, վստահ, վտակ, վտանգ, վրէպ և այլն։

Դրա նման ընդհանուր խօսքեր հայ և իրանական լեզուների մէջ հաշւում է մօտ 700, իսկ եթէ հաշւել և դրանցից կազմվածները, այն ժամանակ նրանք կը բռնեն հայ բառարանի կէսից աւելին։ Է՛լ աւել. կան հայերէն բարդ խօսքեր, որոնց իմաստը պարզել կարելի է իրանական ձևերից միայն (ւոր, պան, բան վերջաւորութիւններով բառեր, օր. թագաւոր, պարտիզպան և այլն)։ Բայց յետոյ սապարզ եկաւ այս առարկութիւնը. արդեօք այդ նմանութիւնը ապացոյց չէ՞ հայերի իրանական լեզուից բառերի իւրացման, ինչպէս մեր օրերում՝ պապիրօս, սուդիա, դումա, սամօվար խօսքերի ռուսերէնից վերցնելը։ Ուրեմն սխալ եզրակացութիւնների առաջն առնելու համար ի նկատի չը պիտի ունենալ ընդհանուր բառերը, այլ համեմատել լեզուների բուն արմատները։ Այդ փորձերը կատարեցին Դը Լագարդը և հռչակաւոր Հիւբշմանը։ Բայց Դը Լագարդի դասաւորութիւնը, ըստ դասախօսի, անկայուն է և ընդունելի է Հիւբշմանի մեթօդը. փոխ առած համարել այն խօսքերը, որոնք թէ արտասանութեամբ, թէ իմաստով համանիշ են հայ և իրան և այլ լեզուների մէջ, մնացածը կը կազմեն բուն հայկականը։ Այդ տեսակ հայ ծագում ունեցող բառեր Հիւբշմանը սկզբում հաշւեց 299, որը յետոյ նրա և ուրիշների ջանքերով հասաւ մօտ 500-ի։ Պիտի նկատել, որ նոյն ձևով կատարված ուսումնասիրութիւնը յունարէնի վերաբերեալ՝ գտաւ 700 բուն յունական բառեր, բայց յունարէնի ուսումնասիրութիւնը վաղուց է սկսված, նրանով պարապում են բազմաթիւ գիտնականներ, ակադեմիաներ, ամբիոններ. այդ տեսակէտից և՛ բեղմնաւոր, և՛ հսկայ են մի բուռն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴՐԱԿԱՆ-ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

(Շարունակութիւն)

Քալանթարի ճառից յետոյ նախագահը դիմեց Բաբգէն վարդապետի պաշտպան Գ. Խատիսեանին հարցով՝ թէ ճիշտ է արդեօք գտնում նա խմբագրի ցուցումները։

Գ. Խատիսեան. Այո, ցուցումները ճիշտ են, բայց ես համաձայն չեմ նրանցից արած եզրակացութեան հետ։ Ես այնու ամենայնիւ մեղաւոր եմ ճանաչում պ. խմբագրին, որ նա զետեղել է ուսանողների նամակը։ Հերքումների տպելը շատ լաւ է, բայց նրանց երևալը միւս կողմից ապացոյց է, թէ որքան մեղաւոր էր խմբագիրը զետեղելով այն նամակը, որ առիթ տուեց այդ հերքումների երևալուն։ Իսկ հերքումներ գրողներից դուրս կայ հազարաւոր ընթերցող հասարակութիւն, որը կարդացել է Բաբգէն վարդապետի մասին արված զրպարտութիւնը։ Եւ գտնում եմ, որ մամուլը չը պէտք է շօշափէր մարդկանց կեանքի մասնաւոր արարքները. նրանք հասարակական նշանակութիւն չունեն։ Անգլիայում մամուլը հետևում է այդ կանոնին. նոյնը պէտք է լինի մեզանում։ Չը նայելով այն բանին, որ «Մշակի» խմբագիրը զետեղել է խմբագրական յօդուած և յայտնել իր բացասական վերաբերմունքը դէպի վիրաւորական նամակը ըստ էութեան, այնու ամենայնիւ այդ բոլորից յետոյ նա նորից տպել է ուսանողների երկրորդ նամակը, որին թէև կցել է խմբագրական նկատողութիւն, բայց աւելի թոյլ և թեթև, քան առաջին անգամ։ Բաբգէն վարդապետը համարում էր խնդիրը սպառված և փակված, բայց ուսանողների երկրորդ նամակից յետոյ՝ նա տեսաւ, որ հարցը չէ ոչնչանում, ուստի և դիմեց դատի։ Ես գտնում եմ խմբագրին մեղաւոր և խնդրում եմ նրա վերաբերութեամբ գործադրել օրէնքի ոյժը ամենաբարձր չափով։

Ա. Քալանթար. Ես կարևոր եմ համարում նկատել, որ ընդհանուր խնդրում համաձայն չեմ պ. Խատիսեանի հետ Անգլիայի կարգերի լուսաբանութեան վերաբերութեամբ։ Ընդհակառակը, ոչ մի տեղ հասարակական անձը և գործը այնքան ենթակայ չեն հրապարակական քննադատութեան, որքան Անգլիայում։ Ինչ վերաբերում է ուսանողների երկրորդ նամակին, ես արդէն բացատրեցի, որ խմբագրութիւնը տեղ է տուել այդ նամակին, որովհետև այդ նամակով ուսանողները յայտնում են, որ նրանք շինծու չեն, գոյութիւն ունեն և ուրեմն բողոքում են նաև «Մշակի» խմբագրութեան դէմ. իսկ խմբագրութիւնը իր կողմից հետևեալ համարում արեց բոլորովին գոհացնող նկատողութիւն։

Գ. Խատիսեան. Այդ նամակի տպելը բոլորովին անտեղի էր, քանի որ խմբագիրը արդէն համոզվել էր, որ այդպիսի ուսանողներ գոյութիւն չունեն։ Բաբգէն վարդապետը ցոյց էր տուել պ. Քալանթարին իր մօտ եղած բոլոր նիւթերը անձամբ «Մշակի» խմբագրատանը։

Ա. Քալանթար. Նիւթերը ես չեմ տեսել, այլ խմբագրական անդամներից մի ուրիշը։ Ես ուղիղ վստահացել եմ Բաբգէն վարդապետի վրա և, նկատելով որ նրա պատիւը շօշափված է, աշխատել եմ խմբագրութեան կողմից նրան պաշտպանել։ Իսկ թէ Հերթեցեանն է նամակի հեղինակը, կամ մի այլ ոք, ես ինչ կարող էի ասել։ Գուցէ Հերթեցեանն է և գուցէ ոչ։ Բաբգէն վարդապետը հաւատացած էր, որ կապացուցանի իր ենթադրութիւնը, և չարեց այդ։ Խմբագրութիւնը իր կողմից արեց այն բոլորը, ինչ որ կարող էր Բաբգէն վարդապետի վերաբերութեամբ։

Նախագահ. Ես առաջարկում եմ գործը վերջացնել հաշտութեամբ։ Խմբագիրը ասում է, որ իր կողմից արել է այն բոլորը, ինչ որ կարելի էր։ Նա կարող է նորից յայտնել լրագրի մէջ իր ցաւը երևացած յօդուածների առիթով։

Գ. Խատիսեան. Այո, եթէ օրինակ խմբագիրը այն միտքն յայտնէր, թէ նա սխալ է գործել, որ, առանց ստուգելու ստացած նամակը, տպել է նրան, այդպէս կարելի կը լինէր։

Ա. Քալանթար. Այդ բոլորը արդէն արված է (կարդում է մի կտոր խմբագրական յօդուածից), խմբագրութիւնը բոլորովին արդար է և նա կարող է միայն կրկնել իւր գրածը։

Նախագահ. Ուրեմն հաշտութեամբ վերջանում է գործը։

Գ. Խատիսեան. Ես համաձայն չեմ հաշտութեան։

Նախագահ. Այս րոպէին դուք ձևակերպեցէք։

Գ. Խատիսեան. Դա ենթադրական ձևակերպութիւն էր։ Ես համաձայն չեմ հաշտութեան։

Դատաւորները հեռացան միւս սենեակ խորհրդակցելու։

Վճիռը արդէն յայտնի է մեր ընթերցողներին. նա կը յայտարարվի պաշտօնապէս հոկտեմբերի 17-ին։

ԿՈՄՍ Լ. ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՆՈՐ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

«Слово»-ն տպագրել է մի քաղուածք Լ. Տոլստոյի «Մի սպանիր ոչ ոքի» նոր յօդուածից, որի լոյս տեսնելու մասին արդէն հաղորդված էր լրագիրներում։ Յօդուածն սկսվում է նրանով, որ հեղինակը զարմանք է յայտնում, թէ իր «Մի սպանիր» բրօշիւրը, որը հաստատում է հին, «հազար տարի առաջ բոլոր կրօնների կողմից ճանաչված «Մի սպանանէր» օրէնքը, արգելվում է»։

«Թւում էր թէ,—շարունակում է կոմս Տոլստոյ,—կառավարութիւնը, որը շատ վաղուց և այնպէս անաջող կռիւ է մղում ռուս մարդկանց մտքերին տիրապետող սպանութեան մանիայի դէմ, պէտք է խրախուսէր այն մարդկանց, որոնք տարածում են սպանութեան հակառակ մտքեր, բայց, զարմանալի բան, կառավարութիւնն, ընդհակառակը, պատժում է այդպիսի մարդկանց»։

Տոլստոյը ասում է. «Քրիստոնեան չը պէտք է սպանէ ոչ ոքի ոչ անմիջապէս, ոչ էլ միջապէս, նպաստելով սպանութիւններին»։

«Սակայն «Մի սպանանէր» պատգամը ոչ միայն չընդունվեց մարդկանցից, այլ մինչև անգամ,—հաստատում է Լ. Տոլստոյ,—մերժվեց, որպէս նա մերժված էր Մովսէսի օրէնքներով, և իրանց քրիստոնեայ համարող մարդիկ շարունակում էին, հաստատ համոզված լինելով որ իրանք իրաւունք ունեն սպանել թէ պատերազմներում, թէ տանը այն բոլոր մարդկանց, որոնց մահը ցանկալի էր համարվում իրանց»։

Մատնացոյց անելով որ բոլոր ազգերի մօտ կառավարութիւնները մի կողմից և կառավարութեան հակառակորդները միւս կողմից՝ բացատրում էին այդ պատգամը այնպէս, որ նա ընդունելի չէ բոլոր դէպքերում, որ կան դէպքեր, երբ ոչ միայն կարելի է, բայց և պէտք է սպանել,—կոմս Տոլստոյ անցնում է Ռուսաստանի ժամանակակից դրութեան։ Նա ասում է.

«Եւ կատարվեց այն, ինչ որ տեղի ունի այժմ Ռուսաստանում, այսինքն այն, որ 1900 տարի քրիստոնէական քարոզը լսելուց յետոյ մարդիկ արդէն երկու տարի է, որ անընդհատ սպանում են միմեանց, յեղափոխականները սպանում են իրանց թշնամիներին, կառավարիչները—իրանց թշնամիներին, սպանում են տղամարդկանց, կանանց, մանուկներին, նրանց բոլորին, որոնց մահը օգտաւէտ են համարում իրանց համար, և ամենից զարմանալին այն է, որ, այդպէս վարվելով, նրանք կատարելապէս հաւատացած են, որ չեն խախտում ոչ բարոյական, ոչ կրօնական օրէնքը։

«Բանն անտեղ է հասած, որ եթէ այժմ Ռուսաստանում հնարաւորութիւն տրվէր մարդկանց սպանել այն բոլորին, որոնց նրանք վնասակար են համարում իրանց համար, համարեա բոլոր ռուս մարդիկ կը սպանէին միմեանց՝ յեղափոխականները—բոլոր կառավարիչներին և դրամատէրերին, կառավարիչները և դրամատէրերը—բոլոր յեղափոխականներին, գիւղացիները—բոլոր կալուածատէրերին և կալուածատէրերը—բոլոր գիւղացիներին և այլն։

«Եւ դա հանաք չէ. և յիրաւի այդպէս է։ Եւ ժողովրդի այդ սարսափելի դրութիւնը շարունակվում է արդէն մի քանի տարի և տարէ-տարի աւելի և աւելի վատ է դառնում»։

Դրութեան տրագիզմը կոմս Տոլստոյ տեսնում է այն բանումը, որ կառավարութիւնը չէ կարող կանգ առնել պատժի և հալածանքի ճանապարհի վրա և չէ կարող «գործադրել կռուի միակ հնարաւոր միջոցը սպանութեան դէմ՝ յանցաւորութեան, սպանութեան յանցանքի բացատրութիւնը»։

«Ռուսաստանի դրութիւնը սարսափելի է,—շարունակում է կոմս Տոլստոյ,—բայց ամենից սարսափելին ոչ նիւթական դրութիւնն է, ոչ արդիւնաբերութեան դադարումը, ոչ հողի կարգաւորումը, ոչ պրօլետարիատը, ոչ ֆինանսական խախտումն, ոչ կողոպուտները, ոչ ապստամբութիւնները և ոչ առհասարակ յեղափոխութիւնը։ Ամենից սարսափելին այն հոգեկան, մտաւոր քայքայումն է, որ դրված է այդ բոլոր թշուառութիւնների հիմքում։ Ամենից սարսափելին այն է, որ ռուս մարդկանց մեծամասնութիւնը ապրում է այժմ առանց որևէ բարոյական կամ կրօնական, բոլորի համար պարտաւորական և ամենքի համար ընդհանուր օրէնքի։ Մի քանիսը, ընդունելով կրօնը որպէս հնացած, արդէն ոչինչ միտք չունեցող, ոչ էլ, որ գլխաւորն է, վարքի համար պարտաւորական նշանակութիւն ունեցող հին հաւատալիք, ղեկավարվում են կեանքի մէջ միայն իրանց խորհրդածութիւններով և ճաշակներով, իսկ միւսները, անպէտք համարելով որևէ հաւատալիք (կրօնի), նոյնպէս ղեկավարվում են միայն իրանց զանազան խորհրդածութիւններով և ցանկութիւններով։

հայագէտների աշխատանքները։ Հիւբշմանի եզրակացութիւնը այլ էր. նա չը համաձայնվեց իր նախորդների հետ և հայ լեզուին յատկացրեց առանձնակի տեղ. Նրա կարծիքով հայ լեզուն նոյնպէս առանձին ճիւղ է հնդկա-եւրոպական նախալեզուի արմատից բուսած, որի աւելի յարմարագոյն տեղն է՝ իրանական-արիական և սլաւօնական ճիւղերի միջև, այն զանազանութեամբ միայն, որ այդ ճիւղը ուրիշների նման շիւղեր չէ արձակել իրանից։ Թէև կային գիտնականներ, նորոգ հանգուցեալ շվեդացի Բուգգէն և պրօֆ. Ենսէնը, որոնք աշխատում էին ապացուցել—առաջինը, թէ հայ լեզուն ունեցել է մի շիւղ—էտրուսկների լեզուն, իսկ երկրորդը, թէ հայ լեզուն հեթթական (Աստուածաշնչի Քետացիք,) ծագում ունի։

Մեր օրերի գիտնական-հայկաբան պրօֆ. Ն. Մառրը այլ կարծիքի է մեր լեզուի ծագման մասին, հայերէնի սեմիտական (հրէայ, արաբ) ծագում. ունենալը. բայց մինչև օրս Ն. Մառրը չէ հրատարակել իր հետազօտութիւնը այս առարկային վերաբերեալ։ «Բայց,—ասաց դասախօսը,—ի նկատի ունենալով Ն. Մառրի լայնածաւալ գիտութիւնը թէ սեմիտական, թէ հնդկա-եւրոպական լեզուների ու վրացերէնի մէջ և նրա դրական յայտարարումը, թէ նա գտել է այդ նմանողութիւնը, չէ կարելի կասկածել, որ մեր գիտնականը ունի և բաւարար պաշար համեմատութեան համար և ծանրակշիռ ապացոյցներ այդ նմանողութեան»։ Դժուար է նախօրօք ասել, թէ դա ինչ նմանողութիւն կը լինի։ Իսկ եթէ ապացուցվի, որ հայերէնը ծննդական (геологическое) ծագում ունի սեմիտական խմբից, այն ժամանակ նրան կը վիճակվի մի անզուգական պաշտօն. նա կը լինի այն միակ լեզու-օղակը, որ կը կապի սեմիտականը հնդկա-եւրոպականի հետ, որոնց սկզբնական ազգակցութեան հնարաւորութիւնը ենթադրում են այնպիսի մեծ լեզուաբաններ, ինչպիսիք են Վիտնէյը և Մաքս Միլլերը։

Տասնևիններորդ դարի գիտնականները ուսումնասիրեցին մեզ յայտնի հայ գրական լեզուն և որոշեցին նրա հնդկա-եւրոպական ծագումը, նրա տեղը, նրա՝ այլ լեզուներից փոխ առած բառերը։ XX-րդ դարի բաժինն է՝ հետազօտել նախապատմական գրական շրջանի լեզուի գոյութիւնը։ Այդ հետազօտութիւնները լոյս կը սփռեն ոչ միայն հայ լեզուագիտութեան վրա, այլ կը բացեն նոր հորիզոններ և համեմատական լեզուագիտութեան համար։

Գ. Զաքարեանց

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՋԻՎԱՆՇԻՐԻ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

Առաջաձոր, սեպտ. 21-ին

Այս տարի քօչւոր Թուրքերը բարձրացան սարերը և վերադարձան այնտեղից մեր գաւառի երկու ճանապարհներով՝ Խաչէնի ձորակով և Սարսանգով։ Նրանք երթևեկում էին հայերի միջով և անցնում էին երկար տարածութիւն առանց որևէ կօզակի կամ զինւորի ուղեկցութեան. Նրանց ապահովութեան համար յիշեալ ճանապարհներում չը կային կանգնած հեծելազօրք կամ հետևակ զօրք։ (Իսկ նախկին տարիները կային)։ Նրանց սարերը բարձրանալու և իջնելու ամբողջ սեզօնում չը պատահեց ոչ մի անբաւականութիւն, թիւրիմացութիւն հայերի հետ։ Հայերը նրանց վերաբերվում էին սիրալիր, եղբայրաբար, ուշք չը դարձնելով իրանց հասցրած (Թուրքերի կողմից) վնասին,—համերաշխութիւնը ամուր հիմքերի վրա դնելու համար։ Քօչւոր Թուրքերի վերաբերմունքը դէպի հայերը աւելի ևս սիրալիր էր։ Սակայն ինչ էին մտածում Թուրք քօչւորները մինչև իրանց սարերը բարձրանալը, ինչպիսի՜ գուշակութիւններ էին անում նրանք հայերի վերաբերեալ, ինչպիսի՜ կարծիք ունէին նրանք հայերի մասին (այդ բոլորի մասին իր ժամանակին գրած եմ «Մշակում»)։ Զանազան բաներ մտածելով նրանք ռիսկ չէին անում հայերի միջով սարերը բարձրանալու, նրանք չէին կարծում թէ կարող կը լինեն իրանց վաղեմի դրացի եղբայրների միջով ապահով երթևեկել։ Գուցէ այժմ աւելի լաւ ճանաչեն մեր հարևան Թուրքերը հայերին, գուցէ այժմ հասկանան նրանք իրանց սխալ կարծիքները։ Հայը շատ լաւ է հասկանում, որ ինքը ոչ մի շահ չունի իր հարևան Թուրքի հետ կռւելու։

Ներկայումս էլ մեր գաւառի Թուրքերը, ժողովելով իրանց այգիների խաղողը, բեռնում են սայլերը խաղողով և ապա տանում լեռնաբնակ՝ խաղողի այգիներ չունեցող հայերի վրա ծախելու՝ ուտելու և գինի շինելու համար։ Բացի այդ նրանք ծախում են հայերին և ուրիշ մթերքներ։ Հայ վարպետները Թուրքերի մօտ են պարապում։ Ուրախալի ընթացք։ Մեծ յոյս ենք տածում, որ համերաշխութիւնը օրէցօր աւելի կամրանայ և երկու դրացի ազգութիւնները ձեռք ձեռքի տուած՝ կաշխատեն կուլտուրապէս առաջ ընթանալու։

Բ. Զաքարեանց

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Խանքենդ-աւան, սեպտ. 26-ին

Սրանից երկու օր առաջ Խանի-բաղում խանքենդցի մի Թուրք, Զավադ քերբալայ-Ղամբար-օղլի, անունով ձերբակալում է մի հայ տղայ, որ Թարաքեամա Թուրք քօչւորների հետ գնում էր դաշտավայր՝ Կուր գետի ափերը։ Տղային բերել է՝ տուել Խանքենդի հայերին, վերջիններս էլ եղելութեան մասին յայտնել են ոստիկանութեան, ապա տղան յանձնվել է Խոսրով Մելիքեանցին՝ դերձակութեան արհեստը սովորեցնելու և խնամելու։

Տղան մեզ այսպէս պատմեց. «Ես Զանգեզուր գաւառի Խնձորեսկ գիւղիցն եմ, անունս Մարտիրոս է, ինքս էլ 14-15 տարեկան։ Հայրս՝ Աբգարը (ինքը հնչում է Ափկեար) և մայրս՝ Մարգարիտը վաղուց վախճանված են։ Ես ապրում էի իմ հօրեղբայր Իվան Սարգիսջանեան Դիլլանչունցի մօտ։ Իվանը և նրա երկրորդ կինը յաճախակի երեսիս խօսում էին, որ ես գնամ և մի գործ գտնեմ։ Երբ ձանձրացայ նրանց նախատինքից, ես ճանապարհվեցի Ղարաղշլաղ այնտեղ մի գործ գտնելու։ Ճանապարհը կորցրի, որովհետև սաստիկ ամպամած էր։ Ես դուրս եկայ Թարաքեամա քօչւորների մէջ. Նրանք ինձ մենակ տեսնելով բռնեցին և տարան իրանց քօչւորների մօտ և, երբ հանգիստ առան, ինձ էլ իրանց հետ վերցրին։ Շուշի քաղաքի միջով նրանք չանցկացան, այլ քերծի տակով։ Խանի-բաղում պատահեց Թուրք Զավադը, որ հայերէն խօսում էր մի մարդու հետ։ Ես կարծեցի թէ Զավադը հայ է, խնդրեցի նրան ինձ ազատել։ Նա դժուարութեամբ ինձ առաւ Թուրքերի ձեռքից և փող էլ տուեց նրանց, բայց թէ որքան—չիմացայ։ Նա ինձ բերեց Խանքենդի և յանձնեց հայերին»։

Մարտիրոսը գեղեցկադէմ, առողջ տղայ է. այժմ աշխատում է Խոսրով Մելիքեանցի արհեստանոցում։ Եթէ նրա բարեկամները որոնում են նրան, թող հանգիստ լինեն և միամիտ. Մարտիրոսը բաւական ապահով տեղ է։

Ըստ երևոյթին Մարտիրոսը փախած չէ իր ազգականների մօտից։ Նա կատարեալ մերկ էր, բայց այժմ հագցված է վայելուչ կերպով։

**

—

Մերվ, սեպտ. 20-ին

Այստեղ մի քանի օր առաջ, երեկոյեան ժամի 8-ին, ատրճանակներ, մի քանի հարուածներով տեղն ու տեղը սպանվեց քաղաքիս առաջնակարգ հարուստներից մէկը, Սարգիս Արալեանը, մօտ 55 տարեկան, անժառանգ։

Հանգուցեալը դեռ ռուսաց Անդրկասպեան տիրապետութեան սկզբներից պարապել է առևտրականութեամբ և կապալառութեամբ, դիզել է բաւական մեծ հարստութիւն։ Կտակի համար դեռ ոչինչ չէ լսվում, բայց ինչպէս ասում են, խոստացած է եղել Մերվում հայոց ուսումնարան կառուցանելու, որ անշուշտ կիրագործեն ազգականները՝ այդ բարի գործով յաւերժացնելով հանգուցեալի յիշատակը։

Վերջին ժամանակներս Մերվում շատացել են շանտաժիստները, որոնք հարուստներից նամակներով փող են պահանջում, և օր չի անցնի, որ մի տխուր դէպք չը պատահի։

Տ.

—

Բաթում, հոկտ. 1-ին

Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի թոյլտուութեամբ Բաթումի արական գիմնազիոնի բարձր դասարանի աշակերտները սեպտեմբերի 28-ին ուղևորվեցին Քութայիսի կողմերը էկսկուրսիայի։

✦ Սեպտեմբ. 26-ից 27-ի գիշերը Բաթումի բանտապետի կրտսեր օգնականի գիտութեամբ փախել են բանտից 4 կարևոր ձերբակալվածներ։ Չորսն էլ քաղաքական գործիչներ են եղել։ Փախած է և ինքը՝ կրտսեր օգնական Իգնատի Կազլովսկի։

✦ Հինգշաբթի երեկոյեան, սեպտեմբերի 27-ին, կայացաւ Բաթումի հայոց ս. Փրկիչ եկեղեցում սեպտեմբերի 16-ի ծխական ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը։ Ներկայ էր առաջին ժողովին մօտ 150 հոգի, շարունակութեանը—80-ից աւելի։ Նշանակված հարցերից առաջին երկուսը՝ եկեղեցու քահանաների և սպասաւորների անցեալ տարվանից ապառիկ մնացած ռոճիկների տուչութիւնը և եկեղեցու մուտքն ու ծախսերը իրար հաւասարակշռող պայմանների մէջ դնելու կարգադրութիւնը յանձնվեց 14 հոգուց միաձայնութեամբ ընտրված յատուկ յանձնաժողովին լիազօրապէս վճռելու։ Մնացած խնդիրները յանձնվեցին նոյն յանձնաժողովին քննելու և ծխական ժողովին զեկուցանելու։ Այդ խնդիրներն էին՝ 1905 և 1906 թւերի երեցփոխանական հաշուեմատեանների, 1906/7 ուսումն. շրջանի դպրոցական հաշիւների և 1907/8 նախահաշուի քննութիւնը, տ. Ն. Յովհաննիսեանի խոստացած շինութեան խնդիրը և եկեղեցու ու գերեզմանատան ցանկապատերի հարցը։ Այս ժողովը միաձայնութեամբ պարսաւանք յայտնեց ծխական դպրոցի այժմեան հոգաբարձութեան, որ հակառակ իր պարտաւորութեան և օրէնքի պահանջի, զլացել էր իր անցած մի տարվայ գործունէութեան հաշիւը և գալիք տարվայ նախահաշիւը ներկայացնել իրան ընտրող ծխական ժողովին, և յանձնարարեց 14-ի յանձնաժողովին պահանջելու հոգաբարձութիւնից ինչպէս հաշիւները, նոյնպէս և նախահաշիւը և իր դիտողութիւնների հետ ծխական ժողովին ներկայացնելու։

✦ Քաղաքիս հայ ծնողները, որոնք ունեն աշակերտող զաւակներ Բաթումի արական և թէ իգական գիմնազիաներում, խնդիր են ստորագրում դպրոցական իշխանութեանը ներկայացնելու, որով պահանջում են մայրենի լեզուի և կրօնի դասերին տալ իրանց արժանի պատուաւոր ու կարևոր տեղը, հայոց լեզուի դասերը հասցնել մինչև 8-րդ դասարանը, դասագները հաւասարեցնել միւս կարևոր առարկաների դասագներին և ուսուցիչների պաշտօնները շտատնի դարձնել։ Այլև խնդրում են ու պահանջում, որ մտցնեն հայ-կաթօլիկ դաւանութեան յատուկ դասեր։

✦ Մեզանում հրաշալի աշնանային եղանակ է։ Օդը մեղմ, երկինքը ջինջ, բուսականութիւնը ճոխ, քաղաքն ու փողոցները մաքուր, ծովը հանդարտ, կեանքը... մեռած։

✦ Բաթում քաղաքում վերջացան երրորդ Պետական Դումայի պատուիրակների ընտրութիւնները։ Ռուսական կուրիայի մէջ ընտրվել են մի միապետական և մի առաջադիմական։ Սակայն ընտրողների մի ստուար մեծամասնութիւն ստացած չէ եղել հրաւիրագրեր, ուստի և, ինչպէս խօսվում է, պատրաստվում է բողոքելու։ Քաղաքի կողմից ընտրվածները 3 հոգի են, երեքն էլ վրացի սօցիալ-դեմօկրատներ,

✦ Այսօր, հոկտեմբերի 1-ին, քաղաքումս կատարվում է մի համեստ տասնամեակ. դա տեղիս կամաւոր հրդեհաշէջների գոյութեան ու գործունէութեան տասնամեակն է։ Այս համակրելի կազմակերպութիւնը արդիւնք է անգլիական տեղիս հիւպատոսի ձեռներէցութեան և հոգատարութեան։ Այսօր առաւօտեան ժամի 11-ից կամաւորների խումբը դուրս էր եկած իր բոլոր սիրուն ու օրինակելի սարք ու կարգով և քաղաքի մէջ պտոյտներ էր կատարում։

✦ Այստեղ է Ամերիկայի նորընտիր առաջնորդ Եզնիկ արքեպիսկոպոս Ապահունի. մեկնելու է Եգիպտոս և այնտեղից՝ Ամերիկա։ Սեպտ. 30-ին, կիրակի օրը, եկեղեցումս էր, դասում կանգնած էր անփիլոն և անվեղար պատարագի ամբողջ ժամանակամիջոցում։ Չը մասնակցեց նոյնիսկ հայրապետական մաղթանքին, որ կատարվեց Մկրտիչ Կաթողիկոսի օծման 14-երորդ տարեդարձի առիթով։

—

Ալեքսանդրապոլ, սեպտեմբերի 28-ին

Եղանակները շատ լաւ են։ Եթէ այսպէս շարունակվի, գաւառս բաւական օգուտ կունենայ։

Հացի գինը դեռ չէ իջել։ Ռուսաստանի ալիւրի պուդը արժէ 2 ր., իսկ տեղականը 1 ր. 80 կ.։ Ալեքսանդրօպոլից ալիւր չէ ստացվում. պատմում են, որ ալեքսանդրօպօլցիք չեն թոյլ տալիս արտահանելու իրանց ալիւրը։

Աբիսողոմ Տէր-Յակովբեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Զինուորական դատարանին է յանձնված ուզունլարցի Խէչօ Դալանովը, որը մեղադրվում է կալուածատիրուհի այրի Քալանթարեանի և վաճառական Աբովեանի վրա զինված յարձակում գործելու մէջ։

✦ «Աւտօ-Կավկազ» ֆիրմայի ներկայացուցիչները դիմել են Փոխարքային և խնդրել են թոյլատրել՝ աւտօմօբիլների հաղորդակցութիւն հաստատել Շուշու խճուղու վրա։ Ընդ սմին ֆիրման համաձայնում է երկաթէ կամուրջներ կառուցանել Թարթառի և Խաչէնի վրայով, եթէ աշխատանքների որոշ մասը կը կատարվի պետական գանձարանի կամ ազգաբնակութեան հաշւով։

✦ Ինչպէս հաղորդում են «Зак.» թերթին Սագուրամօյից, մօտ օրերս այնտեղ մահացու կերպով փորից վիրաւորում են հանգուցեալ Ի. Ճավճավաձէի այգեպանին, որը, ինչպէս կարծում են, ականատես է եղել բանաստեղծի սպանութեան։

✦ Հոկտեմբերի 2-ին, երեկոյեան ժամը $8^1/_2$-ին, Ներսիսեան դպրոցի շինութեան բակում Երևանի նահանգի Վերին Ագուլիսի բնակիչ Յարութիւն Շիրազեանը բեբութով վիրաւորում է նոյն բակում ապրող Մատվէյ Օզբեկովին ձախ կողքից և աջ ձեռքից, որից յետոյ Շիրազեանը անյայտանում է, բայց ձեռք առնված միջոցների շնորհիւ ձերբակալվում է։ Վիրաւորվածին տանում են Միքայէլեան հիւանդանոց։

✦ Հոկտեմբերի 3-ին խուզարկու ոստիկանութեան անդամները ձերբակալում են յայտնի գող պարսկահպատակ Հուսէյն Մուրադ Ալի-օղլուն իր բնակարանում, որ գտնվում է Նիկոլայեվսկի փողոցում № 22 տան մէջ։ Նրա բնակարանում գտնվում են շատ գողացված իրեղէններ։

✦ Ժողոված տեղեկութիւնների համաձայն, Դուշէթի գաւառում գիւղական տանուտէրերի թիւն է 18, իսկ օգնականներինը՝ 114. Ախալքալաքի գաւառում կան 11 տանուտէրեր, իսկ օգնականներ՝ 108. Թէօնէթի գաւառում կան տանուտէրեր՝ 31, իսկ օգնականներ՝ 83. Գօրու գաւառում, որ ահագին րայօն է 60 հազար ազգաբնակութիւնով, տանուտէրերի թիւը 44 է (որոնցից 19-ը նշանակված են պետութեան կողմից), իսկ օգնականներինը 400-ից անցնում է։

✦ Հոկտեմբերի 9-ին՝ Ի. Ճավճավաձէի մահվան քառասունքին հոգեհանգիստ կը կատարվի Քաշվէթի և Թածմինդայի եկեղեցիներում։

✦ Հոկտեմբերի 12-ից, Արտիստական ընկերութեան թատրոնում կը սկսվեն վրաց դրամ. ընկ. ներկայացումները։ Առաջին անգամ կը տրվի Ի. Ճավճավաձէի «Օթարի այրի» պիէսան։

✦ Հոկտեմբերի 6-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, II արական գիմնազիայի շէնքում կը կայանայ Ա. Խատիսեանի դասախօսութիւնը հետևեալ թեմայով. «Բնախօսութեան և առողջապահութեան հիմնական հարցերը»։ Նոյն օրը, ժամը 8-ին առաջին անգամ դասախօսութիւն կը կարդայ Արծրունին քրէական հարցի մասին. «Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Աւստրիայի, Գերմանիայի, Շվէյցա-

---

Այնպէս որ Ռուսաստանում այժմ գործող մարդկանց մեծամասնութիւնը, ամենատարբեր խորհրդածութիւնների պատրուակով այն մասին, թէ ինչն է կազմում հասարակութեան բարօրութիւնը, իսկապէս ղեկավարվում է միայն իր եսասիրական, համարեա անասնական ղրդումներով։ Ամենից սարսափելին այդ դէպքում այն է, որ այդ մարդիկ, հրաժարվելով խելացի մարդկային կեանքից, իջնելով մինչև անասնական աստիճանը, կատարելապէս գոհ են իրանցից և հաւատացած են, որ այն բոլոր յիմարութիւնները և անպիտանութիւնները, որ նրանք ասում են և անում են ցանկանալով նմանվել արևմտեան ժողովուրդներին (թէ կառավարչական մարդիկ և թէ յեղափոխականները), անկասկած, ապացուցանում են նրանց գերազանցութիւնը անցեալի իմաստուն և սուրբ մարդկանցից և ոչ միայն չէ հարկաւոր աշխատել սահմանելու ամենքի համար որևէ ընդհանուր կրօնական կենսահասկացողութիւն, հաւատ, այլ հէնց որևէ հաւատի բացակայութիւնը ապացուցանում է նրանց մտաւոր և բարոյական գերազանցութիւնը։

«Այն ինչ մարդիկ կարող էին ապրել համբաշխ մարդկային կեանքով, և ոչ թէ «որևէ քաղաքական հաւատալիքների պատճառով», այլ իրանց միութեան և կեանքի հիմնական միտքը նոյն կերպով հասկանալու միջոցով»։

«Քրիստոնէութիւնը աղաւաղվեց հէնց իր տարածման սկզբում, երբ նրան սկսեցին յարմարեցնել հեթանոսական աշխարհահայեացքին,—հաստատում է կոմս Տօլստոյ,—աստիճանաբար կորչում էին և հաւատի մնացորդները, և հաւատը առ Աստուած փոխարինվեց հաւատով առ իշխանութիւն»։

Սակայն ժամանակի ընթացքում մարդիկ դադարեցին հաւատալ և «պետական իշխանութեան անհրաժեշտութեանը և սկսեցին կռւել նրա դէմ»։ Այդ կռիւը սկսվել է վաղուց, բայց շարունակվում է մինչև այժմ առանձին թափով երևան եկաւ Ռուսաստանում։ Սակայն Ռուսաստանում ժողովրդի դրութիւնը մասամբ բոլորովին այլ է, քան Արևմուտքում։

Եթէ ռուս ժողովուրդը նոյնպէս կորցրեց իր պարզամիտ հաւատը, նախ՝ Ռուսաստանում ներկայումս կատարվող կռիւը անագորոյն է,—ասում է կոմս Տօլստոյ,—և ռուս մարդիկ կարող են տեսնել այժմ այն, ինչ որ չէին կարող տեսնել եւրոպական ազգերը, հէնց այն, ինչին հասցրեց ազգերին նրանց կռիւը իրանց կառավարութիւնների դէմ։ Ռուս մարդիկ չեն կարող չը տեսնել այն բանը, որ այդ ամբողջ կռիւը ոչ միայն չոչնչացրեց, այլ մինչև անգամ չը փոքրացրեց այն չարիքը, որի դէմ նրանք կռւում էին։ Չեն կարող ռուս մարդիկ չը տեսնել այն, որ յեղափոխութեան ժամանակ գործադրած բոլոր ջանքերը, ամբողջ թափված արիւնը չոչնչացրին աշխատաւորների աղքատութիւնը և կախումը հարուստներից և իշխանութիւն ունեցողներից։ Ռուս մարդիկ չեն կարող չը տեսնել բռնութեան այն ապարդիւն կռիւը բռնութեան դէմ, որի վրա եւրոպական ազգերը այնքան ապարդիւն ույժեր գործ դրին։ Այդ բանի մէջն է ռուս մարդկանց այժմեան դրութեան տարբերութեան պատճառը արևմտեան աշխարհի մարդկանց դրութիւնից հարիւր տարի առաջ...

«Ռուս ժողովրդի առաջ երկու ճանապարհ կայ,—ասում է կոմս Տօլստոյ,—մէկը այն է, որով ընթանում էին և ընթանում են եւրոպական ժողովուրդները. բռնութիւնով կռւել բռնութեան դէմ, յաղթել նրան, և հէնց բռնութեամբ սահմանել և աշխատել պաշտպանել իրանց բռնի կարգը։ Միւս ճանապարհն այն է, որ, հասկանալով այն որ բռնութեամբ կարելի է միացնել մարդկանց միայն ժամանակաւորապէս, որ մարդկանց իսկապէս կարող է միացնել կեանքի միևնոյն հասկացողութիւնը և նրանից բղխող օրէնքը, պարզել իր համար կեանքի այդ հասկացողութիւնը և դրա վրա, միայն դրա վրա, և ոչ թէ բռնութեան վրա հիմնել իր կեանքը և իր միացումը։

Դեռ շատ ջուր կը հոսի, և շատ կարելի է շատ արիւն, մինչև այդ տեղի կունենայ, բայց չէ կարող այդ բանը տեղի չունենալ։ Չէ կարող որ քրիստոնեայ աշխարհի մարդկանց համար վերջապէս չը գայ ժամանակ, երբ նրանք, ազատվելով կեղծ հաւատից և նրանից առաջացած բռնութիւնից, չը միանային բոլոր կեանքի մի բարձր և նրանց համար ընդհանուր կրօնական հասկացողութեան մէջ, երբ ոչ միայն անկարելի է, այլ և կատարելապէս անմտութիւն է մարդու սպանութիւնը մարդու ձեռքով։ Կը գայ այդ ժամանակը, որովհետև բռնութեամբ միացած մարդկանց կեանքը կարող է ժամանակաւոր, անցողական դրութիւն լինել, բայց չէ կարող խելացի արարածների կեանք լինել։ Անասունները կարող են բռնութեամբ միացած լինել, բայց մարդիկ կարող են միանալ միայն այն ժամանակ, երբ նրանց հասկացողութիւնները միանման են։ Իսկ մեր աշխարհի բոլոր մարդկանց համար կեանքի համանման հասկացողութիւնը միայն մէկն է։ Եւ, ես կարծում եմ, այդ հասկացողութիւնը այն է, որ արտայայտված է այն քրիստոնէութեան մէջ, որի ժամանակ, ինչպէս էլ հասկանայինք նրան, չէ կարող թոյլատրելի լինել սպանութեան օգտակարութիւնը, անհրաժեշտութիւնը, օրինականութիւնը։

Այժմ մարդիկ դեռ խաբում են իրանց, որ նրանք քարոզում են այնպիսի հաւատ կամ գիտեն այնպիսի մի գիտութիւն, որով անկասկած ապացուցվում է, որ սպանութիւնը համաձայն է թէ բանականութեան և թէ սրտին։ «Եւ ինչ չափով պէտք է աղաւաղված լինեն մարդկանց բարոյա-կրօնական զգացմունքները,—բացականչում է կոմս Տօլստոյ,—երբ նրանց հարկաւոր է ապացուցանել, որ «մի սպանիր» չէ նշանակում այն, թէ կարելի է սպանել ուրիշ ժողովուրդների մարդկանց և նրանց էլ, որոնց սպանութիւնը մենք օգտակար ենք համարում,—և որ այդ խօսքերը, որ մենք վերագրում ենք Աստուծուն, նշանակում են այն, որ չը պէտք է եւ այդ պատճառով չէ կարելի սպանել ոչ ոքի։

Մի մխիթարութիւն կոմս Տօլստոյ տեսնում է այն բանում, որ այդ անկումը նշան է ապաւաղման և որ տեղի կունենայ արթնութիւնը։ Եւ հէնց դրան պէտք է հասցնէ Ռուսաստանում տեղի ունեցող կռիւը։

«Բայց նախ քան կեանքի այս կամ այն կարգը սահմանելը, նախ քան կատարելագործել բնութեան ույժերից օգտվելու միջոցները՝ ամենից առաջ մարդկանց հարկաւոր է սահմանել դեռ հազար տարի առաջ իրանց գտած կրօնա-բարոյական այն վարդապետութիւնը, որ մարդու իւրաքանչիւր մարմնի մէջ ապրում է միևնոյն աստուածային սկզբունքը, և որ այդ պատճառով ոչ մի մարդ, ոչ մարդկանց ժողով չէ կարող իրաւունք ունենալ խախտելու աստուածային սկզբունքի այդ սահմանեալ միութիւնը մարդկային մարմնի հետ, այսինքն զրկել մարդուն կեանքից։

«Եւ այդ բոլորը կը լինի,—հաստատում է կոմս Տօլստոյ,—այդ բոլորը կը լինի, երբ «կը գայ Աստուծու արքայութիւնը», որը Տօլստոյ համարում է իրագործելի երկրիս վրա։ «Բայց ինչ անել, քանի որ նա չը կայ»։

«Անել այն, ինչ հարկաւոր է, որ գայ Աստուծու արքայութիւնը»,—պատասխանում է Տօլստոյ և շարունակում է.

«Ի՞նչ պէտք է անէ սոված մարդը, երբ նա սնունդ չունի։ Աշխատել՝ կերակուր ճարելու համար։ Ինչպէս կերակուրը ինքն իրան չէ գալիս, նոյնպէս Աստուծու արքայութիւնը, այսինքն մարդկանց բարի կեանքը չի գայ ինքն իրան։ Պէտք է նրան պատրաստել։ Եւ նրան պատրաստելու համար պէտք է դադարել այն սարսափելի չարիքը գործելուց, այն, ինչ ամենից շատ ամրացնում է մարդկանց վատ կեանքը,—սպանութիւնը։

«Եւ այդ բանը չանելու համար շատ քիչ բան է հարկաւոր։ Արդէն բաւական արմատացել է քրիստոնեայ աշխարհի ահագին մեծամասնութեան մէջ այն գիտակցութիւնը, թէ մարդու բնութեան հակառակ է սպանել իր նմաններին։ Հարկաւոր է միայն մէկ բան՝ հասկանալ, ընդունել և կեանքի մէջ անցկացնել այն միտքը, որ մենք կոչված չենք կարգադրելու ուրիշ մարդկանց կեանքը բռնութեամբ, որի անխուսափելի հետևանքն է սպանութիւնը, և որ իւրաքանչիւր սպանութիւն, որ մենք կատարում ենք, որի մէջ մենք մասնակցում ենք, որի վրա ուզում ենք կառուցանել մեր կեանքի շահերը, չէ կարող օգտակար լինել ոչ ուրիշներին, ոչ մեզ, այլ, ընդհակառակն, սաստկացնում է այն չարիքը, որ մենք կարող ենք ուղղել։

«Կայ միայն մի միջոց ազատելու մարդկանց այն թշուառութիւններից, որոնց նրանք ենթակայ են և որոնք գնալով սաստկանում են։ Այդ միջոցն է՝ ընդունել և կեանքի մէջ մտցնել մարդկութեան նոր դարագլուխ բացող այն ճշմարիտ քրիստոնէական վարդապետութիւնը, որը առանց ընդունելու նրա չարին չարով չը դիմադրելու հիմնական դրութիւնը, է միայն կեղծ, ոչ ոքին ոչ մի բանի չը պարտաւորեցնող վարդապետութիւն, որը ոչ միայն չէ փոխում այն գազանային, անասնական կեանքը, որով ապրում են այժմ մարդիկ, բայց դեռ պաշտպանում է նրան»։

«Էհ, էլի չը դիմադրելու հին երգը»—լսում եմ ես ինքնավստահ, արհամարհական ձայներ,—ասում է կոմս Տօլստոյ,—և, պատասխանելով դրան, վերջացնում է իր յօդուածը հետևեալ խօսքերով.

«Բայց ինչ անէ մարդը, երբ տեսնում է, որ ամբոխը, հրելով, կործանելով միմեանց, գնում և յարձակվում է անխորտակելի դրան վրա, յուսալով բանալ նրան դրսից, երբ նա գիտէ, որ դուռը բացվում է միայն ներսից»։

բիայի, Ամերիկայի և Ռուսաստանի պատիժների սիստեմի համեմատական նկարագրութիւնը»։

◆ Հոկտեմբերի 3-ին չը կայացաւ քաղաքային դումայի նիստը անդամների օրինական թւի պակասութեան պատճառով։

◆ Հոկտեմբերի 3-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Սօսինի ներկերի գավօդն են մտնում երեք տեղացի և գավօդի տիրոջն առաջարկում են գնել ներկող հանք (руда)։ Սօսինը առաջարկում է նրանց բերել այդ հանքը։ Անյայտ անձնաւորութիւնները հեռանում են և մի քանի րոպէից յետոյ վերադառնում են ուրիշ երեք անյայտ մարդկանց հետ։ Սօսինը, նախագուշակելով որ նրանք ինչ-որ չար դիտաւորութիւն ունեն, հեռախօսով իմաց է տալիս ոստիկանատուն։ Անյայտ անձնաւորութիւնները ձերբակալվում են. բոլորն էլ վրացիք են։ Սօսինը և նրա գավօդի բանւորներից մի քանիսը հաստատում են, որ հէնց նոյն անձնաւորութիւններն են Սօսինին կողոպտել սեպտեմբերի 15-ին, որից տարել են 120 ր.։

◆ Հոկտեմբերի 8-ից կը սկսվեն վրաց ժառանւոր իգական գիմնազիայի պարապմունքները։ Սեփական շինութեան բացակայութեան պատճառով ժամանակաւորապէս պարապմունքները տեղի կունենան ազնուականների արական գիմնազիայի շինութեան մէջ։

◆ Քութայիսի վրաց գիմնազիայի մանկավարժական խորհուրդը որոշել է ամեն տարի իր ռոճիկից 400 րուբլի յատկացնել Ի. Ճավճավաձէի անունով հիմնվելիք ֆօնդին։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոկտեմբերի 8-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Մեծէփայա փողոցում Զալօվի տանը ապրող Թարխան-Մօուրավօվի բնակարանն են մտնում երեք զինված մարդիկ և առաջարկում են Թարխանին լռել։ Բայց վերջինիս ծառան փողոց է վազում և օգնութիւն աղաղակում, որից սարսափած կողոպտիչները անմիջապէս դիմում են փախուստի, բայց նրանցից մէկը՝ Սերգէյ Բօչարաշվիլին բռնվում է։

Հոկտեմբերի 3-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, Յակոբ Ալիխազօվի «սափրիչ» արհեստանոցն են մտնում երեք չարագործներ և պահանջում են տալ 20 րուբլի։ Ալիխազօվը տալիս է նրանց 5 րուբլի։ Ստանալով փողը, չարագործները սկսում են փախչել, բայց նրանցից մէկը՝ Սերգէյ Աբուլօվը կալանաւորվում է։

Հոկտեմբերի 3-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, Պարակօվի ջրաղացից անզգուշութիւնից ջուրն է ընկել Թիֆլիսեցի Իվան Եզօվը, բայց ազատվում է և տարվում է Միքայէլեան հիւանդանոց։

Հոկտեմբերի 3-ին, առաւօտեան ժամը 7-ին, Պուշկինեան միջանցքում ոստիկանը գտել է հիւանդ Ալէքսէյ Ցիտուրաշվիլուն, որը հիւանդանոց տանելիս ճանապարհին մեռել է։

Հոկտեմբերի 2-ին, գիշերվայ ժամը 11 և կէսին, Պաբալէնի փողոցում Պելագէա Վիգօննին (20 տարեկան) խմում է կօրրօզեան թթուտ և մեռնում։

Հոկտեմբերի 3-ին, ցերեկվայ ժամը 3-ին, Երևանեան հրապարակում № 418 կառքը անցել է էլէքտրաքարշի տախտակի վրա կանգնած կօնդուկտօր Մագմանեանի վրայով և ջարդուածքներ է տուել։ Մագմանեանը ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոց։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Սեպտեմբերի 24-ին վերջացել է Լիտվայի կանանց կօնգրեսը, որին մասնակցելիս են եղել 300 կանայք, մեծ մասամբ գեղջկուհիներ։ Կօնգրեսում նախ կարդացվել են ստացված շնորհաւորութիւնները և ապա արտասանվել են ճառեր կանանց դերի մասին՝ լուսաւորութեան գործում, խօսվել են գեղջկուհիների դրութեան, ազգային դպրոցի, կանանց միութեան անհրաժեշտութեան և Դումային ներկայացվելիք իրաւահաւասարութեան պահանջի մասին։ Կղերականները պարտութիւն են կրել։ («Рѣчь»)

◆ Պետերբուրգում մօտ օրերս մեռել է պ. Բ. Թողնելով 700 հազար րուբլուց աւելի կարողութիւն։ Հանգուցեալը այնքան ժլատ է եղել, որ կերակրվելիս է եղել միայն օրական մի քառորդ ֆունտ սև հացով և մի քանի բաժակ թէյով։ («Р.»)

◆ Տօմսկից հեռագրում են «Б. В.» լրագրին, որ Պետական Դումայի նախկին անդամ Օնիպկօն սեպտեմբերի 27-ին շղթայից արձակվելով ուղարկվել է Տուրուխանսկի շրջանը։

◆ Յամառ լուր է պտտում, որ բժ. Դուբրօվինը հեռանում է «ռուս ժողովրդի միութիւնից»։ Հրաժարվելու պատճառը այն սկանդալներն են, որ տեղի են ունեցել խորհրդի վերջին նիստերում, որտեղ Դուբրօվինին անվստահութիւն են արտայայտել։ Շուտով արտակարգ նիստ է գումարվելու այդ միջադէպը վերացնելու համար։ («Р. В.»)

◆ Մօտ ժամանակներս Աբօյում (Ֆինլանդիա) նկատվել է, որ փորձ են ուզում անել մեքենայաշինարանը օդը թռցնելու։ Այդ դաւադրութեան մէջ անշուշտ մասնակցութիւն են ունեցել գործարանի բանւորները։ Առ այժմ կալանաւորված է մի բանւոր միայն։ («У. Р.»)

◆ Օդեսսայից «Б. В.» լրագրին հեռագրում են, որ սեպտեմբերի 26-ին, երեկոյեան ուշ, քաղաքի «Сѣверная» հիւրանոցում լսվել է մի խուլ տրաքոց, որը շատ նման է եղել ատրճանակի որոտին։ Գեներալ Կաուլբարսի տան կոտանը կանգնած պահակը, ենթադրելով որ կրակում են իր վրա, սկսում է գնդակահարել հիւրանոցը։ Հիւրանոցում ապրողների մէջ ահագին իրարանցում է ընկել։ Շատերը թագնվել են սեղանների ու մահճակալների տակ։ Սեղանի տակ մտնողներից մէկը շրջում է սեղանը և վայր գլորում լամպը։ Մութը մի կողմից, ապակիների ջարդ ու փշուր լինելու ձայնը՝ միւս կողմից աւելի ևս կրկնապատկում են սարսափը։ Դէպքի տեղն է գալիս գեներալ-նահանգապետ Նօվիցկին և ոստիկանապետը։ Քննութիւնից պարզվում է, որ պայթիւնի պատճառը նոր գազօմօտորն է եղել։

◆ Տաւրիկեան պալատի պահակների գլխաւոր բարօն Օստէն-Սակէնը ներկայացրել է ներքին գործերի մինիստրութեանը ի հաստատութիւն Տաւրիկեան պալատի պահպանութեան մասին ապրիլի 20-ին բարձրագոյն հրամանով վաւերացված կանոնների լրացուցիչ ծանօթութիւնների նախագիծը։ Նոր նախագծի համաձայն, Տաւրիկեան պալատի պահպանութեան համար վարձված պահակը պէտք է առանձին զինւորական մասի բնաւորութիւն ունենայ։ Պահակների գլխաւորը իրաւունք պիտի ունենայ նրանց ենթարկել պատժի։ Իսկ պահակների լաւ կազմ ունենալու նպատակով պէտք է պահանջել, որ 1) երեք տարի պարտաւորվեն ծառայել, 2) գօրօդօվօյներին ապահովել կենսաթոշակով սահմանված երեք տարին ծառայելուց յետոյ։ («У. Р.»)

◆ «Пет. Л.»-ին հաղորդում են, որ որ Ցարսկօյէ-Սելօյի քաղաքային ոստիկաններին ներկայումս բաժանում են գրպանային հեռախօսներ, որոնց օգնութեամբ ոստիկանները պարտաւոր են ամեն մի կայանից հաղորդել ոստիկանատան վարչութեանը պատահած դէպքերի մասին։ Հեռախօսի ապարատը փոքր է, նրան պահում են առանձին կաշվէ պայուսակում։ Ապարատի վրա կայ մի յատուկ դրոշմ, որը սեղմելով միացվում է հրդեհաշէջ ազդարարի ապարատի հետ և, այդպիսով, տեղի է ունենում խօսակցութիւնը։

◆ Պետերբուրգում տեղեկութիւն է ստացվել, որ Կիևում կալանաւորված է մի անյայտ երիտասարդ, որը իրան անուանում է Կօրնիլօվ։ Գաղտնի ոստիկանութեան բաժանմունքը կարծում է, որ նա Վ. Սպերանսկին է, որը պատասխանատուութեան է ենթարկվում կայսրի կեանքի դէմ կազմված դաւադրութեան մասնակցելու համար։ Սպերանսկուն վաղուց են որոնում, բայց չեն գտնում։ Նա սաստիկ հսկողութեամբ ուղարկվում է Պետերբուրգ։ («У. Р.»)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ՕՐԸ ՄԵՋԼԻՍՈՒՄ

Մէջլիսի՝ 1325 թւի շաբանի 7-ի (հիջրի), այսինքն սեպտեմբերի 16-ի (ըստ մեր տոմ.) նիստը, որ նուիրված էր ամբողջապէս Թիւրք-պարսկական սահմանային վէճի քննութեան, չափազանց փոթորկալից անցաւ։ Կառավարութեան անգործութիւնը և անտարբեր վերաբերմունքը այդ դէպքի նկատմամբ՝ դրդեց պատգամաւորներին խօսել աւելի կծու, օպպօզիցիօն ոգով, քան թէ երբևիցէ պատահել էր։

Դեռ ևս նիստի սկզբում Թէհրանի պատգամաւոր արքայազն Ասադուլլա Միրզան, ժառանգոյց անելով ներկայ նիստի կարևորութիւնը, յորդորեց պարլամենտին միանալ և համերաշխ գործակցութեամբ կռիւ մղել կառավարութեան անտարբերութեան դէմ, որը անդամալուծում է պարլամենտի գործունէութիւնը։

Այնուհետև մէջլիսի նախագահը առաջարկութիւն արեց՝ հրաւիրել բոլոր պատասխանատու մինիստրներին ներկայ գտնվելու նիստին խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով։ Բայց, ինչպէս երևաց, մինիստրները ներկայ էին Մօշիր-էդ-Դաուլէի Թաղմանը և այդ պատճառով գալ չէին կարող։ Նախագահը առաջարկեց կանչել նրանց յաջորդ օրը, սակայն մեծամասնութիւնը պահանջեց, որ մինիստրները ներկայանան անյապաղ։

Խօյի շրջանի պատգամաւոր Հաջի-Իմամ-Ջումհան (մօլլա) մի խիստ կրակոտ ճառ արտասանեց, որտեղ, ի միջի այլոց, ասում էր. «Ես մեծ նշանակութիւն եմ տալիս այսօրվայ նիստին։ Եթէ մենք դրանից օգուտ չը քաղենք, շնորհիւ այն հանգամանքի որ մինիստրները գտնվում են Մօշիր-էդ-Դաուլէի Թաղմանը, այն ժամանակ գուցէ մենք ոչ հեռու ապագայում սպանված կը լինենք ներկայ լինելու մեր հայրենիքի Թաղմանը։ Այդ պատճառով կանչենք մինիստրներին և ասենք նրանց մեր կամքը»։

Պատգամաւոր Միրզա Ֆիզզալին (վաճառական) ասաց, որ, նախքան արտաքին Թըշնամիների դէմ կռիւ մղելու հարցի քննութեան դիմելը, անհրաժեշտ է վերջ տալ ներքին պառակտումներին, իսկ այդ հնարաւոր է միայն այն ժամանակ, երբ պարզված կը լինեն վերջնականապէս կառավարութեան և ժողովրդի փոխադարձ յարաբերութիւնները։ Այդ էլ պիտի լինի այսօրվայ նիստի ծրագիրը։

Թաւրիզի պատգամաւոր Մօստաշար-օդ-Դաուլէն (ամենանշանաւոր բարձրաստիճան անձերից մէկը) հակաճառում է նրան, ասելով որ մէջլիսը ինքը պէտք է սկսէ իր աշխատանքը, առանց ուշադրութիւն դարձնելու կառավարութեան յարուցած արգելքների վրա։ Իսկ այնտեղ այդ արդէն կառավարութեան շահն է պահանջում, որ ինքը յետ չը մնայ ժողովրդից իր բոլոր քաղաքական ֆունկցիաներում և նպաստէ նրանց իրագործմանը։ Իսկ եթէ նա չի անի այդ բանը, ուրեմն պէտք է հեռանայ պաշտօնից և հնարաւորութիւն վերապահի դեպարտամենտներին շարունակելու իրանց սահծագործական աշխատանքները աւելի նօրմալ պայմաններում։ Կառավարութիւնը կամ պէտք է համերաշխ լինի մեզ հետ, կամ թէ գոյութիւն չէ ունենալու։

Նիստի վերջում վճռել են ուղարկել մէջլիսի նախագահին մինիստրների մօտ ասելու, որ նրանք հէնց այսօր և եթ, ամբողջ կազմով, հաւաքվեն և, մի քանի բարձրաստիճան զինւորականների ու մօլլաների ներկայութեամբ, Թիւրքիային դիմադրելու համար մի որոշ ծրագիր մշակեն ու ներկայացնեն անպատճառ յաջորդ օրը մէջլիսին։

Մէջլիսի նիստին ներկայ էր ժողովրդի ահագին բազմութիւն, որը բուռն ծափահարութիւններով էր գիմաւորում իրանց ընտրեալների համարձակ ճառերը,—այնպէս որ նիստը միտինգի բնաւորութիւն էր կրում։ («Ут. Р.»)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ներքին

3 հոկտեմբերի

ԿԱԶԱՆ։ Անասնաբուժական ինստիտուտի վերատեսուչ ընտրվեց պրոֆեսոր Կիրիլօվ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Համալսարանի խորհուրդը որոշեց հաղորդել ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին, որ նա անհրաժեշտ է համարում համալսարանի անմիջական տնօրէնութեան տակ թողնել «Московскія Вѣдомости» լրագրի հրատարակութիւնը հանդերձ շինութեամբ և տպարանով։ Իսկ եթէ հրատարակութիւնը շարունակվի ուրիշ հիմունքներով, այն դէպքում լրագիրը չը պէտք է համարվի համալսարանի հրատարակութիւն և առաջին երեսում չը պէտք է ունենայ համալսարանի կնիքը։

4 հոկտեմբերի

ԿԱԶԱՆ։ Գաւառական զեմստվային ժողովը որոշեց յանձնարարել քաղաքային վարչութեան՝ տնայնագործական մասնաժողովի հետ մշակել տնայնագործութեան նիւթերի հետազօտութեան ծրագիր և գործին մասնակից անել բոլոր հետաքրքրվող անձանց, իսկ լաւ աշխատանքների համար նշանակել ոսկէ և արծաթէ մեդալներ։

ՕԴԵՍՍԱ։ Ոստիկանների մի խումբ, անցնելով Բօլգարական փողոցով, նկատեց կասկածելի երիտասարդների մի խումբ։ Նրանք հրամայեցին փախչողներին կանգնել, բայց անյայտ երիտասարդները սկսեցին փախչել, չը նայելով ոստիկանների նախազգուշացումներին որ կը կրակեն։ Անյայտ երիտասարդները փախուստը շարունակեցին։ Այն ժամանակ հեծեալ պահակները համազարկ պարպեցին և սպանեցին հրէայ Գիլկմանին, որից յետոյ ձերբակալեցին 11 հոգու։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Զինւորական մինիստր Ռեդիգերի կեանքի դէմ մահափորձ կատարողներից 7 հոգուն զինւորական դատարանը դատապարտեց աքսորի 6—15 տարի ժամանակամիջոցով։

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ։ Սախալինից տեղեկութիւններ են ստացվել, որ գտնվել են նաւթի նոր աղբիւրներ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Նոյեմբերին կը կայանայ ինժեներների համառուսական համագումարը։

ԲԼԱԳՕՎԷՇՉԵՆՍԿ։ Հոկտեմբերի 1-ի երեկոյեան ժամը 8-ին հինգ հոգի յարձակվեցին փոխ-նահանգապետ Տասկինի վրա։ Չարագործները իջեցրին դաշոյնի մի քանի հարուածներ, բայց փոխ-նահանգապետը կարողացաւ հանել ատրճանակը, որով վիրաւորվեցին միայն նրա ձեռքի երկու մատները։ Կառապանը վիրաւորված է գլխից քարով։ Ձերբակալված են երկու հոգի։

ՍՄՕԼԵՆՍԿ։ Այրվեց Իօան Պրեդտեչի եկեղեցին։ Այրվեց եկեղեցական-հնագիտական թանգարանի շինութիւնը։ Վնասը հասնում է 70,000 ր.։

ԽԱՐԿՕՎ։ Բացվեց զեմստվային գործիչների նահանգական համագումարը։ Քննվելիք նիւթն է գաղթականութեան հարցը։ Եկել են 50 հոգի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Առևտրի մինիստրի օգնական Շտօֆ պաշտօնազուրկ է լինում հիւանդութեան պատճառով։

Արտաքին

3 հոկտեմբերի

ՊԱՐԻԶ։ 75 տարեկան հասակում վախճանվեց Մօնսուրի աստղադիտարանի վերատեսուչ Մօրիս Լէվին։

ՎԻԵՆՆԱ։ Պաշտօնական «Կօրեսպ. Վիլհէլմ» լրագիրը հաղորդում է, որ բժիշկների կարծիքով Ֆրանց-Յօսէֆ կայսրի ընդհանուր դրութիւնը միանգամայն բաւարար է։

ԼՕՆԴՕՆ։ Վերջին տեղեկութիւնների համաձայն, Շրիւսբերի մօտ գնացքի խորտակման ժամանակ սպանվել են 20 ճանապարհորդ։

ՏՈՒՐԻՆ։ Հոկտեմբերի 2-ին բանւորների ժողովը որոշեց նոր ընդհանուր գործադուլ յայտարարել մինչև ուրբաթ օրը։ Ոստիկանութեան տեղեկութիւնների համաձայն, հոկտ. 2-ին աշխատում էին 19,387 բանւորներ 210 գործարաններում, իսկ գործադուլաւորների թիւը հասնում էր 28,855 բանւորի։

4 հոկտեմբերի

ՎԻԵՆՆԱ։ Ֆիշերս կայսրը չտենդեց, բայց հազը խիստ խանգարում է քնել։ Առաւօտեան տաքութիւնը նօրմալ էր. ոյժերը երէկվանից աւելացան։

ՊԷԿԻՆ։ Մանջուրիան դատարկելու հետ միասին համաձայնութիւն է կապված՝ չինական վարչութեան յանձնելու ռուսաց հսկողութեան տակ գտնվող Մանջուրիայի հեռագրաթելերը՝ չին-արևել. երկաթուղագծից դուրս։ Գծի կառուցանելու ծախքերը վճարելու է Չինաստանը։ Համաձայնութիւնը իր ոյժի մէջ է մտնելու նոյեմբերի 1-ից։

ԲԵՐԼԻՆ։ Ֆրանսիական դեսպանը արտաքին գործերի մինիստրութեանը ներկայացրեց Կազաբլանկայում միջազգային մասնաժողով հաստատելու նախագիծը։ Մասնաժողովը պէտք է քննէ վերջին դէպքերից փասված ազգաբնակութիւնների բողոքագիրը։

ՊԱՐԻԶ։ Ժամանեց մինիստր Իզվօլսկին։ Նա մտադիր է այստեղ մնալ մօտ տաս օր։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Ուժեղ երկրաշարժ եղաւ, որ շարունակվեց 6 վայրկեան։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ՝ ՆՈՐ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ——◆

ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)

Արագ—առաւ. 6 ժ. 58 ր., Գանձակ—առ. 11 ժ. 44 ր., Եւլախ—ցեր. 1 ժ. 18 ր., Բագու—երեկ. 8 ժ. 3 ր.։ Պօստ.—երեկ. 8 ժ. 34 ր., Գանձակ—գիշ. 2 ժ. 55 ր., Եւլախ—առ. 5 ժ. 3 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 21 ր.։ Մարդատար—առ. 9 ժ. 3 ր., Գանձակ—ցեր. 3 ժ. 20 ր., Եւլախ—ցեր. 5 ժ. 23 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 53 ր.։

ԲԱԹՈՒՄ (Փօթի, Միխայլօվօ, Ռիօն)։

Արագ—երեկ. 11 ժ. 58 ր., Փօթի—գիշ. 1 ժ. 52 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 2 ժ. 56 ր., Ռիօն—առ. 6 ժ. 42 ր., Բաթում—առ. 10 ժ. 17 ր., պօստ.—ցեր. 1. ժ. 21 ր., Փօթի—3 ժ. 53 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 5 ժ. 24 ր., Ռիօն—երեկ. 9 ժ. 48 ր., Բաթում—գիշ. 2 ժ. 39 ր., Մարդ.—գիշ. 1 ժ. 3 ր., Փօթի—առաւ. 3 ժ. 35 ր., Միխայլօվօ—առ. 5 ժ. 17 ր., Ռիօն—առ. 9 ժ. 40 ր., Բաթում—ցեր. 2 ժ. 21 ր.։

ԲՈՐԺՈՄ—ցեր. 3 ժ. 8 ր., առ 9 ժ. 48 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպօլ)։

Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 51 ր., Երևան—երեկ. 7 ժ. 21 ր.։ Մարդ.-ապր.—ցեր. 1 ժ. 43 ր., Ալէքսանդրօպօլ—երեկ. 12 ժ. 45 ր., Երևան—գիշ. 6 ր. 51 ր.։

◆—— ԹԻՖԼԻՍ

ԲԱԳՈՒԻՑ—արագ.—երեկ. 11 ժ. 33 ր., պօստ.—ցեր. 12 ժ. 31 ր.։ Մարդատար—երեկ. 12 ժ. 33 ր.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—արագ—գիշ. 6 ժ. 38 ր., պօստ.—երեկ. 7 ժ. 43 ր., մարդ.—առ. 8 ժ. 23 ր.։

ԲՈՐԺՈՄԻՑ—գիշ. 6 ժ. 8 ր., ցեր. 10 ժ. 2 ր.։

ԵՐԵՒԱՆԻՑ—պօստ. գիշ. 5 ժ. 58 ր., Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 5 ժ. 13 ր.։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս), միզասեռ. հ.։

Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան։

Ա. Մ. ՓՈՒԴԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԲԺԻՇԿ
Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն ամեն օր | 12—1 ժ. առաւօտեան
5—7 ժ. երեկոյեան

Միքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.
(ա. օ.) 3—100

ԲԺԻՇԿ
Ա. Միքիթարեանց

Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։
(ա. օ.) 16—100

ԿՐՕՆԻ դասագրքեր

1) Առաջին տարի — 25 կ.	25%		Զեղչ
2) Երկրորդ » — 20 »	20%		
3) Երրորդ » — 30 »			
4) Հին-Ուխտի — 35 »			
5) Նոր-Ուխտի — 40 »			
6) Գործք առաքելոց 40 »			
Ուսուցչաց մասեր —	35%		

Կարելի է դիմել Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառներին։ Ինձ դիմողները ստանում են վերև յիշած զեղչը։ Հասցէս՝ Коммерческое училище.
Սահակ քահ. Սահակեանց
(ե. հ. կ.) 3—10

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
Ռ. ԽԱՆ-ԱԶԱՏԻ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ
ԳԻՆՆ Է 15 ԿՕՊ.
«Գուտտենբերգ» և «Փարոս» գրավաճառանոցներում վաճառվում է նոյնպէս նոյն հեղինակի Թարգմանութեամբ՝
ԿԱՌԻՑԿԻ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ
Հեղինակի պատկերով
ԳԻՆՆ Է 40 ԿՕՊ.
7—10

ՄԵՂՐԻ գիւղի երկդասեան դպրոցի համար
հարկաւոր է
ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ,
որը կար ու ձևի և ձեռագործի հետ միասին կարողանայ աւանդել նաև մի քանի դասեր ուրիշ առարկաներից, ըստ իր ցանկութեան. 23—24 դաս։ Պայմանների մասին դիմել «Մշակի» խմբագրատուն՝ Լ. Դանիէլեանին։
(չ. ու.) 2—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզային, վեներական և սիֆիլիսական հիւանդութիւնների. ընդունում է հիւանդներին ամեն օր, առաւօտեան 12—1 ժամը, իսկ երեկ. 6-ից մինչև 8-ը։ Կուկիա, Սեմեօնօվսկի փողոց, № 16։
(ու. կ. ե.) 14—30

Հայերէն դասագրքեր
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՆՑԵԱՆԻ
Լոյս տեսաւ „ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ“ ամբողջովին։ Փոփոխած և հարստացրած. գինը 50 կոպէկ

1.	Գրպանի ուղղագրութիւն	5 կ.
2.	Պատկերազարդ այբբենարան	10 կ.
3.	Հայոց լեզու ա. տարի	20 կ.
4.	Դպրոցական քերականութիւն բ. տիպ.	25 կ.
5.	Պատմական քերականութիւն	75 կ.
6.	Հայ հեղինակներ բ. տիպ.	1 ր. —

Գումարով առնողներին 20% զեղչ։ Դիմել գրավաճառներին, կամ հեղինակին՝ Тифлисъ, Коммерческое училище, Ванціану.
(կ. չ. ու.) 5—10

ЭЛЕКТРО-ПЕЧАТНЯ
„ЭКОНОМІЯ“
Ав. Мугдусіакопова съ С-ми.
въ Тифлисѣ, Большая Ванкская ул., д. Семинаріи № 3—5.

Исполняетъ срочно, аккуратно и чисто, по возможно дешево слѣдующія работы: всевозможныя типографскія, съ самыхъ крупныхъ и до самыхъ мелкихъ заказовъ, печатаніе большихъ журналовъ, книгъ, газетъ, брошюръ, афишъ, объявленій, визитныхъ карточекъ и т. п.

Бумага всѣмъ заказчикамъ уступается по фабричнымъ цѣнамъ.

Принимаются также заказы на ПЕРЕПЛЕТНЫЯ и ЛИНОВАЛЬНЫЯ РАБОТЫ.

Для всѣхъ учебныхъ заведѣній дѣлается противъ другихъ заказчиковъ 20% СКИДКИ.

Заказы принимаются тамъ же, въ конторѣ типографіи, съ 8 час. утра до 8 час. вечера.

Иногороднихъ заказчиковъ прошу адресовать заказы: Тифлисъ, Большая Ванкская ул., д. семинаріи, № 3—5. Въ типографію „ЭКОНОМІЯ“ Ав. Мугдусіакопова съ С-ми.